

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سرلیکنه

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړتیا

د لوی الله (ج) او امر او د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) غوره لارښوونې په ډاگه کوي، چې ښوونه او روزنه له ټولو فنونو او مسلکونو سره د انسان لومړنی اړیکي نښلوي او په همدې توگه د ځان پېژندنې خورا مهمه مرحله هم پیل کېږي. که چېرې څوک د ښوونې او روزنې د نعمت نه بې برخې وي، نو هغه خپل ځان نه شي پېژندی او چې ځان ونه پېژني د جهان پېژندنې څخه خو بیخي بې برخې پاتې کېږي. په دې کې شک نشته، چې لومړنۍ زده کړه انسان د مور د غېږ نه اخلي، خو کله چې یې په کرار کرار شعور وده کوي نورې زده کړې او پوهې ته اړتیا لري، علم او پوهه د هرې ټولني د پرمختگ او بريالیتوب بنسټ جوړوي، ښوونه او روزنه ده، چې د یوې ټولني د وگړو ترمنځ د ښه او بد تفکيک را منځته کوي، همدغه ښوونه او روزنه ده، چې د دنیا ستر قوتونه ورباندې لوبې کوي او د خوشحالی او پرمختگ په بام یې خپروي. سالمه ښوونه او روزنه نه یوازې په عصري علومو، بلکې په دیني علومو کې هم انسان د لوړ سوچ (اند) او فکر خاوند کوي. د بدو او ناروا کارونو څخه یې منع کوي د ښک او ښه عمل لاره ورته په گوته کوي. افغانستان چې په تېرو څو لسیزو کې د هر ډول جنگونو ښکار شوی او د حکومت داری ټول بنیادونه یې له بیخه پښه شوي و او س یې د نړیوالې ټولني په مرسته څه نا څه ادارو په کار پیل کړی دی، خو د بده مرغه تر اوسه هم هغه څه چې لازم دي په سالمه توگه نه دي تر سره شوي، نور مسایل یې جدا بحث غواړي، خو د ښوونې او روزنې په برخه کې باید تر هر څه زیات کار وشي، ځکه د هرې ټولني او هر هېواد امن، پرمختگ او خوشحالی د علم او پوهې سره تړلي دي. که علم او پوهه نه وي سالمه او عصري ښوونه او روزنه نه وي، نو نه امن شته او نه پرمختگ.

سره د دې، چې په دې ورستیو کې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې چارې گړندی شوي د ښوونځیو شمېرې زیاتې شوي، شخصي ښوونځي هم په زیاتېدو دي، خو د زده کوونکو علمي کچه په هماغه اندازه نه ده کومه چې ورته ضروري او لازمه ده، د دې لپاره باید حکومت نور هم خپلې هلې ځلې گړندی کړي او ښوونې او روزنې ته خاصه پاملرنه وکړي تر څو د افغانستان هر ماشوم د زده کړې په جامه سمبال او ځوانان به د سالمې اړینستنې پورې اړه ولري او پاملرنه وکړي، ترڅو د ښوونې، امنیت، پرمختگ او سکون په ډول وپاتې شي. هېوادونو سره سیال شي.

اداره

خلو بښت حد ښونه

لیکونکی: سمیع الله خاکسار

- ① لمونځ بهترین جهاد دی.
- ② کله چې بنده لمونځ شروع کړي، نو الله جل و بالا د هغه طرف ته پوره توجه فرمایي او کله چې لمونځ نه لیري یې الله جل و بالا هم ترې لیري شي.
- ③ کله چې کوم آفت د آسمان نه نازلېږي، نو د جومات له آبادوونکو نه لیري وي.
- ④ که چېرې لمونځ ادا کوونکی په څه وجهه دوزخ ته ولاړ شي نو اور یې د سجدي ځایونه نه سوځوي.
- ⑤ الله تعالی د سجدي ځایونه په اور حرام کړي دي.
- ⑥ د ټولو نه زیات ښه عمل د الله تعالی په نزد لمونځ دی، چې په وخت باندي ادا شي.
- ⑦ الله تعالی ته د بنده په ټولو حالانو کې د ټولو نه زیات ښه دا حالت دی، چې هغه په سجده کې ویني، چې تندي یې پر ځمکه وي.
- ⑧ الله تعالی سره د بنده د ټولو نه زیات نږدې والی په سجده کې وي.
- ⑨ د جنت کنجی لمونځ دی.
- ⑩ کله چې بنده د لمانځه لپاره ودرېږي، نو د جنت دروازې ورته خلاصې شي او د الله تعالی او دغه لمونځ ادا کوونکي ترمنځ پرده لیرې شي ترڅو چې په ټوخي یا نور څه باندي

- لمونځ په دین کې یو ډېر ستر مهم بدني عبادت دی، نو ځکه د لمانځه په حصه کې ډېر زیات حدیثونه راغلي دي، چې د هغوی را ټولنه دلته گران کار دی، اما له هغوی څخه خلو بښت (۴۰) حدیثونه په لاندې ډول دي.
- ① نبي اکرم ﷺ ارشاد مبارک دی، چې الله جل و بالا زما په امت باندي د ټولو څیزونو څخه مخکې لومړی لمونځ فرض کړ او په قیامت کې په د ټولو څیزونو څخه مخکې لومړی د لمانځه حساب کتاب کېږي.
- ② د بنده او د شرک په منځ کې فرق یواځې لمونځ دی.
- ③ د اسلام نښه لمونځ دی څوک، چې زړه فارغ کړي او د وختونو او مستحباتو لحاظ ساتلو سره لمونځ وکړي هغه مؤمن دی.
- ④ هیڅ یو شی د ایمان او د لمانځه نه بهتر فرض کړ شوی نه دی که چېرې د دې نه بهتر بل شی فرض کړی شوي وي، نو فرښتو ته به یې د هغه حکم ورکړی وای فرښتې شپه او ورځ په رکوع او سجده کې دي.
- ⑤ لمونځ د دین ستنه ده.
- ⑥ لمونځ د شیطان مختور وي.
- ⑦ لمونځ د مؤمن نور دی.

مشغول نه شي.

۱۸) د لمونځ درجه په دين کې داسې ده لکه د سر درجه په بدن کې.

۱۹) لمونځ د زړه نوردی څوک چې زړه نوراني جوړول غواړي، څو په لمانځه سره دې جوړ کړي.

۲۰) د ځمکې په کومه برخه د لمونځ په چې ذریعه الله تعالی یاد شوی وي هغه برخه د ځمکې په نورو حصو د ځمکې فخر کوي.

۲۱) څوک چې دوه رکعت لمونځ وکړي د الله تعالی نه څه دعا وغواړي، نو الله تعالی به د ده دعا قبولوي، خو که زړوي یا د څه مصلحت له خاطره څه موده پس وي خو ضرور به یې قبولوي.

۲۲) څوک چې یواځې والي کې دوه رکعت له لمونځ وکړي، چې د الله تعالی او فرښتونو بغیر یې هیڅ څوک هم ونه ویني، نو هغه ته به د دوزخ څخه د خلاصون اجازه نامه ورکړ شي.

۲۳) څوک چې یو فرض لمونځ ادا کړي د الله تعالی په نزد د هغه یوه دعا قبوله شوه.

۲۴) هغه څوک چې د پنځه وخت لمانځه ساتنه کوي د هغه رکوع، سجده، اودس او نور په ښه شان ادا کوي جنت د هغه لپاره واجب شو او دوزخ په هغه باندې حرام شو.

۲۵) لمونځ د هر پرهېزگار قرباني ده.

۲۶) مسلمان بنده کله، چې د پنځو لمونځونو ساتنه وکړي شیطان د هغه نه ویرېږي او کله چې هغه په لمونځونو کې بې پروایي وکړي، نو شیطان په هغه زړور شي د هغه په غلولو کې یې طمع پیدا شي.

۲۷) د ټولو نه بهترین عمل په اول وخت کې

لمونځ کول دي.

۲۸) د الله تعالی په نزد د ټولو لمونځونو نه زیات خوښ په اول وخت کې لمونځ کول دي.

۲۹) د ماسپښین د لمانځه رومبي د څلورو رکعتو ثواب داسې دی لکه د تهجد د څلورو رکعتو.

۳۰) د ټولو نه بهترین لمونځ د نیمې شپې لمونځ دی، خو د دې کوونکي ډېر کم دي.

۳۱) کله چې بنده لمانځه ته ودرېږي، نو د الله تعالی رحمت هغه طرف ته متوجه شي.

۳۲) د تهجد لمونځ ضرور کوي، چې تهجد صالحانو طریقه ده او د الله تعالی د نزدیکی سبب دی تهجد د گناهونو نه منع کوي او د خطاگانو د معاف کولو ذریعه ده او له دې سره بدن هم تندرست کېږي.

۳۳) د آخرې شپې دوه رکعت له لمونځ د ټولې دنیا څخه بهتر دی. رسول الله ﷺ وايي: که چېرې ماته د مشقت ویره نه وي، نو په امت به مې فرض کړی وای.

۳۴) د الله تعالی خاص بندگان هغه دي، چې د شپې د خپل رب د پاره په سجده او په قیام کې وي.

۳۵) د شپې لمونځ د الله تعالی د شکر ذریعه ده.

۳۶) ابوهریره رضی الله عنه وايي: چې ما د رسول الله ﷺ نه واورېدل، چې د فرض لمونځ نه پس غوره لمونځ د شپې لمونځ دی.

۳۷) د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وویرېږئ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وویرېږئ. د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه

وویر بېړۍ.

عذر په یوه وخت قضا کړی هغه د گناهونو د دروازو څخه یوې دروازی ته ورسېد.

۳۸) لمونځ ترک کول بنده کفر ته رسوي یو

۴۰) په اسلام کې د هغه کس هیڅ حصه نشته، چې لمونځ نه ادا کوي او بې اودسه لمونځ نه کېږي. لمونځ د دین لپاره داسې دی لکه د سپرې لپاره چې سردی.

بل ځای ارشاد دی، چې د بنده او کفر وصل د لمانځه ترک دی، بل ځای ارشاد دی، چې فرق د مسلمان او کفر په منځ کې لمونځ دی.

۳۹) څوک چې دوه لمونځونه بغیر د کوم

غوره ویناوې

لیکوال: ثناء الله رحمتي

- ۱) کار هغه کوه، چې ستا په کې فایده وي او د هغه کار څخه ځان ساته، چې ستا په کې تاوان وي.
- ۲) گناه لږه کوه، چې مرگ در باندې اسان شي.
- ۳) هر څوک چې تاته دخلک وراز وایي په دې پوه شه، چې ستا راز به نورو ته هم وایي.
- ۴) دوست ته د زړه حال وایه او د بنمن ته لا پې.
- ۵) هوښیار هغه څوک دی، چې کار شروع کړي او انجام یې په ځان فرض وگڼي.

یو باندیچی له رسول الله (ص) نه پوښتنې کوي

لیکونکی: سید شفیق الله رحیم زی

خوښوډه.

- ① غواړم چې دعا مې قبوله شي؟
ځواب: له حرامو ځان وساته دعا به دې قبوله شي.
- ② غواړم چې روزي مې پراخه شي؟
ځواب: تل په اوداسه کې اوسه.
- ③ غواړم چې الله (ج) را باندې رحم وکړي؟
ځواب: د الله (ج) په مخلوق رحم کوه.
- ④ غواړم چې رسوا نه شم؟
ځواب: له زنا څخه ځان وساته.
- ⑤ غواړم چې لوی عالم شم؟
ځواب: تقوا غوره کړه لوی عالم به شي.
- ⑥ غواړم چې د الله (ج) تابعدار بنده شم؟
ځواب: فرایض مه پرېږده.
- ⑦ غواړم چې عزت مند شم؟
ځواب: خلکو ته لاس مه نیسه عزت مند به شي.
- ⑧ غواړم چې عادل شم؟
ځواب: څه چې ځان ته خوښوي نورته یې هم
- ⑨ غواړم چې ځواکمن شم؟
ځواب: په خدای (ج) باور او توکل کوه.
- ⑩ غواړم چې لوی سپری شم؟
ځواب: د خلکو سره مرسته کوه.
- ⑪ غواړم چې غني شم؟
ځواب: قناعت غوره کړه.
- ⑫ غواړم چې ایمان مې پوره شي؟
ځواب: اخلاق ښه کړه.
- ⑬ غواړم چې د قیامت په ورځ الله تعالی را څخه خوشحاله وي؟
ځواب: له جنابت څخه ځان پاک ساته.
- ⑭ له ټولو لویه گناه څه ده؟
ځواب: بد اخلاق او کنجوسی ده.
- ⑮ له ټولو غټه نیکی کومه ده؟
ځواب: ښه اخلاق، عاجزي او صبر ده.
- ⑯ غواړم چې گناه مې کمه شي؟
ځواب: استغفار ډېر وایه.

رسول الله (ص) فرمایلی دي:

را تۆلونه: همت الله نایل

کله چې زما په امت دا پنخلس خویونه پیدا شي هغه وخت به د مصیبتونو نازلبدل پرې شروع شي.

- ① کله چې ملي شتمنی شخصي مال وگنل شي.
- ② کله چې زکات جریمه وبلل شي.
- ③ کله چې امانت غنیمت وگنل شي.
- ④ کله چې مېړه د خپلې نسختی پیروي پیل کړي.
- ⑤ کله چې د مور او پلار نافرمانی پیل شي.
- ⑥ کله چې د نېنگنې په مقابل کې بدی شروع شي.
- ⑦ زوی پر خپل پلار ظلم شروع کړي.
- ⑧ په جوماتونو کې چغې شروع شي.
- ⑨ د قوم نا اهل سړی مشر شي.
- ⑩ نشه یی توکو کار عام شي.
- ⑪ د ناوړه خلکو قدر پیل شي.
- ⑫ د ورېنمو اغوستل پیل شي.
- ⑬ موسیقی آلات عام شي.
- ⑭ سندر غاړی عام شي.
- ⑮ په نېکو خلکو لعنت پیل شي.

د پوهانو ویناوې

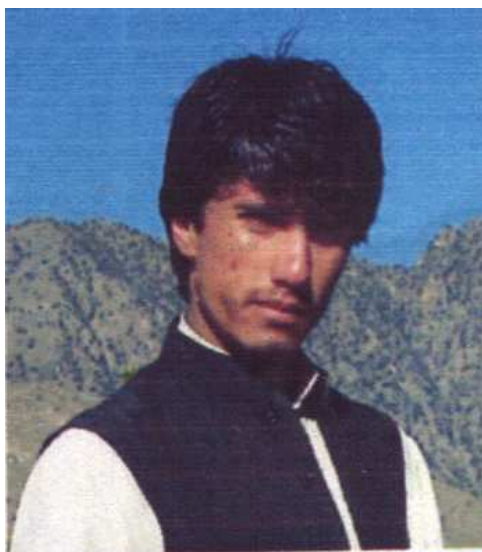
را ټولونه: عنایت الله افختار او سباوون اتل

- ① هغه وکړي چې د هدف د ترلاسه کولو په لاره کې هر راز سربښندنې ته چمتو شي د خپلواک پالو له جملې څخه شمېرل کېږي. (حضرت محمد (ص))
- ② ستاسو ستر دښمنان ستاسو ناوړه دوستان دي (عبدالقادر جیلانی رحمه الله)
- ③ خپل او د کورنۍ ستاینه دې د خلکو په وړاندې مه بیانوي. (لقمان حکیم صاحب)
- ④ دوست ته راز مه وایه کیدای شي سبا ستا دښمن شي. (لقمان حکیم صاحب)
- ⑤ آزادي په زور اخیستل کېږي ورکول کېږي نه. (علامه سید جمال الدین افغان)
- ⑥ ریښتنی عالم د هر چا په زړه کې دوست او محبوب وي. (حضرت علی (رض))
- ⑦ بې د امتحانه د چا په دوستي باور مه کوئ. (امام شافعي رحمه الله)
- ⑧ د ښایسته ښځې په لیدو سترگې او د ښکې ښځې په لیدو زړه خوشحالېږي. (ابراهیم رحمه الله)
- ⑨ د هر ملت سرمایه د هغه ملت د ورځې بچیان دي. (منصور رحمه الله)
- ⑩ مطالعه د غم او پرېشانی غوره ملگری ده. (حضرت عمر (رض))
- ⑪ ښه دوست هغه دی، چې په سخته کې پکار شي. (سعدی رحمه الله)
- ⑫ د خراغ له وینا څخه گټه واخلي او دې ته مه گورئ، چې خراغ د چا په لاس کې دی. (عائشه رضی الله عنها)
- ⑬ د ژبې خویونه د پښو له خویو څخه خطرناک دي. (حضرت عثمان (رض))
- ⑭ د ایمان دښمن درواغ د عزت دښمن سوال د عقل دښمن غوسه او د دولت دښمن بدنیتي ده. (حضرت علی (رض))

- ١٥) څوک چې ځان تر نورو غوره بولي همدې ته غرور وايي. (سفیان ثوري رحمه الله)
- ١٦) د بدو ملگرو فاسدو دوستانو او د گناه او فساد له ځايونو څخه لرې گرځئ. (فتحي یکن رحمه الله)
- ١٧) رینستنی ورور او دوست مو هغه دی، چې درته نصیحت کوي. (حسین رض)
- ١٨) چې چېرته عزت خوندي نه وي له هغه ځای ځان وساتئ. (هجوری رحمه الله)
- ١٩) غوره نېکي د خپلو دوستانو د عزت ساتنه ده. (حسن بصري رحمه الله)
- ٢٠) دهغه چا دوستان کم وي، چې په بڼکاره یو څه او په پټ بل څه کوي. (معاذ الرازي رحمه الله)
- ٢١) د بې عقله پلاس سوال او ځواب لېږل خپلې پښې په تبرو هل دي. (سليمان عليه السلام)
- ٢٢) که بڼه شهرت او د علم زده کړه غواړئ، نو د ناپوهانو او بد عملو دوستانو مجلس ته نږدې والی مه کوئ. (ادريس عليه السلام)
- ٢٣) دخواهش او نفس منوونکو دوستانو ناسته، پاسته او مجادله مه کوئ او مه یې وینا ته غوږ نیسئ. (ابن سيرين رحمه الله)
- ٢٤) کله چې شخص په خپله د ځان ستاینه کوي کیدی شي عزت یې له منځه ولاړ شي. (امام مالک رحمه الله)
- ٢٥) د پټ منافقت څخه بڼکاره د بڼمني غوره ده. (جعفر صادق رحمه الله)

ادبي غلا څنگه او څه ته وايي؟

عاشق الله احساس

تخليقونه يو ډول يا ورته خپاره شي، نو دا چې ادبي غلا د ادبپانو په قانون او فلسفه کې جرم گڼل کېږي، نو زه به درته د ادبي غلا د يو غل څرگند او نه پتېدونکی مثال در و اېنسايم که تاسې غواړي، چې پرې بڼه پوهه شي، نو د لوپتېه مجلې ۱۳۹۰ کال در بيمه گڼه احو اتم مخ، چې د گڼې د سرپانې عنوان بڼڅه او ټولنه تر سرليک لاندې ليکنه ده، چې دغه ليکنه او شعر د شاعر عاشق الله (احساس) دی د ۱۳۹۰

د هر څه دمخه بايد د غلا او غل په معنی او مفهوم يې څه رڼا واچو دا خو يو څرگند حقيقت دی، چې ټول ورباندې بڼه پوهېږي، خو ادبي غل د خپل ځان د شهرت ميندلو په خاطر دغه ناوړه کړنه تر سره کوي، خو زه حيران داسې سپين سترگې او ناپوهه غل ته يم، چې ادبي غلا کوي، خو په دې نه پوهېږي، چې دا کړنه هيڅ کله پته نه پاتې کېږي او حتماً يوه ورځ د رسوايي تر داره پورې رسېږي، خو سوال دا پيدا کېږي، چې آيا د نورو غلو غوندې ادبي غل جزاليدی شي او کڼه او يا ادبي غلا جرم گڼل کېږي که نه؟ په دې اړه ځوان ژررناليسټ او فرهنگپال محمد شعيب (غروال) داسې وايي، ادبي غلا په شعوري او اگاهانه ډول د يو چا تخليق يا تحقيقي پدیده په خپل نامه کت مت او يا په لږو ډېر توپير چاپ کړي ادبي غلا بيا نور ډولونه هم لري، خو يو ډول يې توار د هم کيدی شي، چې په ناپوهی يا نا خبری دوه ادبي

خپلې لیکنې په لټه کې وو، چې ایا زما لیکنه په دغه ګڼه کې خپره شوې که نه، خو د یو کال تېرېدو وروسته په ۱۳۹۱ هـ ش کال د کونړ سیند په پنځه کلنه مشاعره کې دغه ګڼه په لاس ورغله او د ډېرې دقیقې مطالعې پر اساس یې په خپله لیکنه او شعر سترګې ولګیدې، چې داسې یو چا ورباندې خپل د لیکوالی نوم لیکلی، چې ستا په هیڅکله ورباندې باور ونه شي، چې دادی ادبي غله بریښنا شیرزی وی، چې خپله د مجلې مسوله مدیره هم ده په تېرو ګڼو کې یې هم داسې په زړه پورې لیکنې کړي دي شاید هغه هم داسې وي، چې دخپل شهرت مندلو په خاطر یې ډېر هنر زده کړي. د دغه لیکونکي ثوبیت شعر چې دخپلې لیکنې تر څنګ یې د لوپټې پلو ته ډالۍ کړي یو څرګند حقیقت دی، خود ادبي غلا په وجهه یې د تخلص دوهم توری درېیم او درېیم توری یې دوهم لیکلی، چې څوک ترې مانا او مفهوم وانخلي او پرې پوهه نه شي، چې ادبي غلا یې کړې، چې په اصل کې تخلص احساس دی د شاعر د شعر مطالعه څه داسې ده.

نن څومره خوند کړی چې پر سردې د حیا لوپټه
د پښتنو پېغلو کلتور دی د ښکلا لوپټه
چې رقیبان مې ورته بیا ګوته په خوله پاتې شي
خاوند بیا مې کړې سر شاره د غزا لوپټه
خدا یه ملالی غوندې پېغلي مو بیا هم پیدا کړې
چې ملالی د د ښمن پر ضد ترلې وه له ملا لوپټه
د پښتنې مینې احساس په کې څرګند ښکارېده

کال په لومړو کې د لوپټې مجلې ته د خپاروي په موخه په داسې وخت، چې انټرنټي اسانتیاو ته یې لاس رسي نه درلود په قلمي ډول یې لیکلي وو، چې خپل نوم او تخلص یې د لیکنې پر یو اړخ لیکلي وو د لوپټې ادارې ته یې ورسوي، ځکه چې د لوپټه مجلې خپرونکی ټولې فرهنگپالې خویندې وي، نو په دې اساس د ګڼې په سر پاڼه کې لیکل شوی شمېرې ته ټلیفون وکړه، چې همدغه شمېره د همدې ګڼې د یو فرهنگپال سره وه، چې ځوابي پیغام یې ورکړ ورته یې وویل، چې څه ویل لري لیکونکی ورته دخپلې لیکنې په اړه هدايت وغوښت، چې څنګه خپله لیکنه ستاسې تر ادارې در ورسوم هغه ورته په ځواب کې وویل، چې تاسې خپله لیکنه په یو سر بند پاکټ کې واچوئ او د اکمل کتاب پلورنځی ته یې ورکړئ او هغه به یې کریاب ته ورسوي ستاسې لیکنه حتماً زموږ تر ادارې را رسېږي. لیکونکی په همدغه هدايت عمل وکړ د څه وخت په تېرېدو وروسته د ۱۳۹۰ هـ ش کال درېیمه ګڼه د چاپه را ووتله، خو لیکونکي ته په لاس نه وه ورغلي او نه یې د

د پره مې خوبسه شوه له ورايه په رښتيا لويته
 نو گرانو لوستونکو ادبي غله او غلا خو
 نه يوازې دا چې شاعر او ليکوال نه دی، بلکې
 موښه وپېژنده، خو چې تاسې خدای مه کړه
 د شاعر او ليکوال پر ضد يو څوک دی او دا
 کله داسې ونه کړئ، ځکه د غلا په مفهوم خو
 هم ځکه چې شاعري او ليکوالي د ادب او د
 پوهه ياست او بيا ادبي غلا د ادب ښکلا
 ښکلا د پنځولو يوه رنگينه ده.
 زيانمنوي او هغه څوک، چې ښکلا زيانمنوي

عاشق الله احساس

چاته شي درد چاته دوا شي مينه
 چاته پرهر چاته وفا شي مينه
 څوک د منزل تر حده ورسوي
 د چا نيمگړې بې پروا شي مينه
 چاته د ټول ژوندون خوبه شي ورکوي
 چاته په برخه کې سزا شي مينه
 بيا د غزل تر منارونو رسوي
 پټې چې په زړونو کې پيدا شي مينه
 څوک د کعبې غوندي طواف پرې کوي
 چاته په شرعه ناروا شي مينه
 چې د پښتو احساس شعور ولري
 هله کامياب به شي رښتيا شي مينه

پوهنتون لنډه کیسه

لیکونکی: ارین ننگیال

کرایې نیولې ول. سهار به یې پوهنتون ته رسول او ماښام به یې بېرته کورونو ته بېول، خو داسې به ډېر کېدل، چې موږ به په تمع ودرولې بېغمه ول سبا به یې آنې بانې کولې.

یو ماښام د تېر په خیر تر ناوخته چې ځینې محصلینو د لارې د بندیدو خبرې کولې. کابل کې چې یو عادي مامور هم چېرته ځي سرکونه ورته پوره یو ساعت بندوي. کله چې د موټر له راتگ نه ناهیلی شولو: نو څلورو جنکو کورونه مو په یوه لارې پراته ووه یو ټکسي موټر په کرایه کړ او کورونو ته روان شولو.

له عمومي سرک نه زموږ کورته د پښو پنځلس دقیقې لاره وه. موټر نه ځکه راښکته شوم، چې زموږ د هم صنفی کور د یو څه لیرې و د دې لپاره خو یې ان له سترگو او ښکې راغلي، چې له کلي نه یې مېلمانه راغلي ول هغه له خپلو خپلوانو پټه پوهنتون ته راتله. زړه نا زړه موټر نه ښکته شوم آسمان خړ و ورېځو پوښلی و سخته تیاره وه. یو یو څاڅکی باران هم په وارېدو و د سرک د غاړې هتې هم تړل شوې وې کړندی روانه و م کله به مې له ویرې نه شاته کتل او کله مخ ته نه مې غوښتل چې د خپلو پښو تراپا (اواز) واورم په سرک یو یو موټر هم تېرېدو، خو زه د کورونو تر څنگ تروړمې. ته روانه و م ماوې چې چاته ښکاره نه شم.

کله کله انسان ته په ناخود آگاه ډول د را روانې پېښې د پېښېدو الهام کېږي. په افغانستان کې خو دا ډول احساس هر سړي ته هرې ورځ پیدا کېږي، خو زه په دې نه پوهېږم، چې د کوم ښک عمل په بدل کې الله تعالی را سره دا ډول احسان وکړ. د کابل پوهنتون د شپې پوهنځي د انگلیسي ادبیاتو په درېیم سمستر کې مې تحصیل کاو په ډېره مینه به پوهنتون ته تلم، خو ای کاش چې تر پایه مې رسولی وای.

په مني کې یا پوهنتون ته ورتگ څه اسانه کار نه و، پس د زړه وینې خوړل وه د ماښام شپږ بجې به رخصت شو، څو چې به کورونو ته رسېدو او ه نیمې بجې یا اته بجې په وې.

که له یو پخوا د نړۍ ټول فوځیان د افغانستان د کراری لپاره راغلي ول، خو خلک ان په خپلو کورونو کې هم خوندي نه ول. آیا په داسې شرایطو کې تر نیمې شپې پورې په ښار او کوڅو کې د یو جینی گرځېدل د وېرې خبر نه وه؟ څو چې به کورته رسېد م نه به زما په خیره کې سرخي وه او نه به د کور په غړو کې اخیر تعلیم مې کاوه. که څه هم چې موږ د ناوخته رسېدو ستونزو یو څه حل کړې وه، خو افغانستان نه هم د تگانو ښار جوړ دی سړی حیران پاتې کېږي، چې باور وکړي د هر سیمې محصلینو په ډلییز ډول موټرونه په

مخ ولید له غمبړو یې کلکه کړم لدې سره مې په چغو شروع وکړه د زلمی له ودرېدو سره چې له پنبو را کلک کړ بوتونه مې ورته ښکل کړه زاري مې ورته وکړه خدای ته وگوره ورور جانه ما پرېږده عذر درته کوم ورو جانه پنبې دې ښکلوم ته زما مشر ورور یې.

ما زاري کولې او زلمی رډې رډې را کتل یو دم یې چیغه کړه. بس بس چې ماته تلفون دی غږ دې وانه ورم کنه لدې سره مې کونښن کاو چې د ژړا غږ مې پورته نه شي خو هیڅ نه کیده یو وار بیا د زلمی چیغه پورته شوه د سپی لورې غلې شه تلفون یې بند کړ اور بوز یې را وړاندې کړ او په کرار یې وویل خواکې مې ده غلې شه پوښوې؟ له دې سره مې سلگۍ په ستونې کې خیره شوې د ښه په مانا مې سر ښکته کړ، کله چې زما د غلې کېدو ډاډه شو بیا یې زنگ وواکه له خبرو یې داسې پوښوم چې د خور غاښ یې په درد شوی و له ده نه یې درمل وغوښتل د خور په ناروغی د زلمی په خیره د خواشینۍ نښو په ښکاره کېدو مې په سلگو سلگو ورته وویل. خور دې په کور کې غاښ درده او ستا دلته ورته وینه وچه شوه که زما په خیر څوک ستا خور و ټښتوي یو خور د خپل وروڼه عزت غواړي آیا ته خپله خور یې عزته کوي ستا خور زما دعزت د ژغورلو لپاره تاته تلفون وکړ خو ته نه پوهېږې که ته دې په خپل خور دومره دردېږي، نوزه هم تاته ورور وایم زلمی غلی ولاړ او هیڅ یې نه ویل وچلی یې په گوتو ونيو ناڅاپه یې د دل اغا چیغې پیل کړې د زلمی له نارو سره زما ژړا په سلگو بدله شوه وجود مې په خپل اختیار نه و ټوله ریږدم دل اغا په منډه خونې ته را ننوت زلمی په قهر ورته

د کابل د موټروالایو بد عادت دادی، چې کله چې کومه جینی د سړک په غاړه روانه او یا ولاړه وي، نو هر موټروان په خپل وار موټر دروي دا کار له سړیتوب نه نه کوي، بلکې دا د هغوی سپک نظر وي نه پوهېږم چې په کومو سوچونو کې روانه وم، چې یو ورکې موټر مې له څنگه نه په ډېری تیزی سره تیر شو، خو وړاندې یې سخت بریک وواکه او بېرته شاته راغی له ویرې ځای پر ځای ودرېدم. موټر زما تر څنگ ودرېده څلور هلکان ترې په بېرې را ښکته شول او زما خواته یې را منډې کړې پنبې مې سستې شوې په سترگو مې تیاره شوه او په ځمکه ولوېدم، خو چې په ځان خبرېدم د بوجی په خیر څه یې را په سر کړه او موټر ته یې پورته کړم په ډېری سختی مې ساه اخیسته موټر گړندی روان شو هغوی په تلفون کې څه ویل، خوزه داسې وم لکه خوب چې وینم غږ مې نه پورته کېده، ژبه مې په ستوني کې وچه وه، لاسونه او پنبې مې بې دمه ول همدا چې موټر ودرېده او د کور گراج ور خلاص شو زما سترگې هم پټې شوې وې.

چې کله مې سترگې وغړیدې په سپین چت کې راته گلان ښکاره شول په بېرې له ځایه پورته شوم مخ ته لاته رنګ راته یو تور زلمی چې په لاس کې یې د معدني اوبو بوتل نیولی و ولاړ و سر مې نه شو ټینګولی گنګسه وم. زلمی سره چې سترگه په سترگه شوم مسکې شو مخامخ را ته کېناست څنگه یې نغمې؟

له دې خبرې سره نوره هم وارخطا شوم په ریږدېدلو لاسونو له مخ نه پیکې لری کړ ما خبرې ته خوله جوړوله خو ژبه مې په خوله کې نه گرځېده وچه کلکه وه. همدا چې هلک زما ټول

سترگو شو ورسره زړه مې ډک ډک کېده ماوې
چې په چغو چغو وژاړم.
زلمی رډې رډې را وکتل سترگې سرې سرې
وې د لومړي ځل لپاره مې ورته خیره لږ څه سمه
ولېده غوښتل مې چې د موټر نه ښکته شم، چې
ناخپه له لاسه ونيولم په کرار يې درته وويل. ته
پوهېږي چې ستا د سرو وینستو په اندازه مې
مرگونه کړي او تا غوندي جینکو باندې مې
خوڅو شپې تېرې کړي خو تر اوسه يې په هیچا
زړه ندی درېدلی خو تا راته ورور وويل ستا په
خیرزه هم یوه گلالی خور لرم تا خو ولېدل چې د
غابن درد چې هم پرې نه لورېږي ځکه مې؟؟؟
روغه خپل کورته راوستې خو که چاته دې څه
ویل و بیا نو خپله خور هم نه پېژنم ځه په مخ دې
ښه ژر له موټر نه ښکته شوم خو له یاده مې ووتل
چې مننه ترې وکړم..... (پاتې)

وويل. موټر چالان کړه خو دل آغا کله ما او کله
زلمی ته کتل چې دې وخت کې يې بیا پرې غږ
وکر دلېوني بچیه تاته وایم دل آغا په منډه له
خونې ووت زلمی هلک زما کتابونه او دستکول
را پورته کړل زه يې له لاسه ونيولم ژر مې ترې
لاس را کش کړ او خپله پورته شوم. زلمی مخکې
او زه وروسته شوم دباندې کوڅې کې کړولا موټر
ولاړ و دوه کسه مخکې زه او زلمی شاته سیت
کې کېناستلو او موټر حرکت وکړ زلمی په کراره
وويل: کور مو چېرته دی؟ غوښتل يې چې ځواب
ورکړم خو خبره مې له خولې نه راووته په قهر يې
راته وويل: تاته وایم کور دې چېرته دی؟ په بنده
ژبه مې ورته وويل: ده ده ده غه غه غه خونه یم غفور
ندیم ښوښوښځي څه څنگ ته زلمی په خندا وويل
ښه ته فربیا زموږ کاوندی يې له لږې شیبې
چوپتیا وروسته موټر ودرېده همدا ځای دی په
بېرې مې شاوخوا وکتل چې خپل کور مې تر

دوه، درې، څلور او پنځه

را ټولونه: همت الله نایل

- ① دوه کسان د دین او وطن د بنمنان دي.
- ① هغه عابد چې علم نه لري.
- ② هغه پاچا چې صبر او زغم نه لري.
- ② دوه ډېر بد خویونه.
- ① ډېر بخلي.
- ② زیات بې زړه توب.
- ③ دوه وړي هیڅکله نه مړېږي.
- ① د علم وړی.
- ② د دنیا وړی.
- ④ دوه ناوړه اعمال دي.
- ① د الله (ج) سره شریک نیول.
- ② مسلمان ته زیان رسول.
- ⑤ دوه غوره خویونه دي.
- ① په الله (ج) باندې ایمان لرل.
- ② مسلمان ته گټه رسول.
- ① درې هلاکوونکي څیزونه.
- ① خواهش.
- ③ بخل.

- ③ خان لوړوالی.
- ② درې شیان نه لري.
- ① د ورېځې سوری.
- ② ناوړه وینا.
- ③ چاپلوسی.
- ③ درې څیزونه سرې کمزوری کوي.
- ① بې روزگاري.
- ② فسق.
- ③ اړتیا.
- ④ د انسان بڼکلا په درېو څیزونو کې وي.
- ① علم.
- ② مینه.
- ③ آزادي.
- ⑤ درېو سزا انسان ته ورکول کېږي.
- ① د مور پلار خفه کول.
- ② په خلکو جبر کول.
- ③ د نیکی په بدل کې بدې کول.
- ⑥ درې کارونه مه کوئ.
- ① د بخیل نه قرض.
- ② د جاسوس دوستي.
- ③ د بڼځې په خبره باور.
- ⑦ درې شیان یو ځل پیدا کېږي.
- ① ځوانی.
- ② بڼایست.
- ③ مور او پلار.
- ⑧ د درېو احترام کوئ.
- ① د اسلام قانون.
- ② د استاد.
- ③ د مور او پلار.

۹ درې شیان خوبه وئی.

۱ شفقت.

۲ خلوص.

۳ ساده گی.

۱۰ درې له ځان چمتو ساته.

۱ غم.

۲ زوال.

۳ مرگ.

۱۱ درې ویناوې په زړه پورې دي.

۱ وړې ته ډوډی ورکول.

۲ برېښه ته جامې وراغوستل.

۳ قرآن کریم لوستل.

۱۲ درې له درېو بې برخې دي.

۱ بېړه کوونکی له کامیابی.

۲ غوسه کوونکی له سم اقدام څخه.

۳ دروغجن له عزت څخه.

۱ انسان ژوند څلور پورې وي.

۱ علم.

۲ حلم.

۳ عفت.

۴ عدالت.

۲ څلور کم مه گڼه.

۱ درد.

۲ ناداري.

۳ اور.

۴ دښمني.

۳ د غور ژوند څلور نښې وي.

۱ ښه وینا.

۲ ښه کړنه.

- ۲) بنه نیت.
- ۴) بنه مجلس.
- ۴) د ایمان علامې څلور وي.
- ۱) تقوا.
- ۲) حياء.
- ۳) شکر.
- ۴) صبر.
- ۵) څلور شيان په انسان کې غوره دي.
- ۱) حلم.
- ۲) علم.
- ۳) مهرباني.
- ۴) بنه خويي.
- ۶) څلور څيزونه سخت دي.
- ۱) عفو د غوسې په وخت کې.
- ۲) سخاوت د ناداري په وخت کې.
- ۳) ځان ساتل د خلوت په وخت کې.
- ۴) حق خبره د ويرې په وخت کې.
- ۷) څلور کسان د څلورو قدر کوي.
- ۱) بودا د ځوان.
- ۲) ناروغ د روغ.
- ۳) غم د بې غم.
- ۴) ژوندی د مړي.
- ۸) د ایمان نښې څلور دي.
- ۱) صبر.
- ۲) يقين.
- ۳) عدل.
- ۴) جهاد.
- ۹) په څلورو بارو مه کوه.
- ۱) په بڼڅې.

- ۲) په مال.
- ۳) خوراک.
- ۴) هغه چې عمل پرې نه کوي.
- ۱) پنځه په پنځو کې دي.
- ۱) دلیل په قرآن کې.
- ۲) درناوي په قناعت کې.
- ۳) ویره د شپې په لمانځه کې.
- ۴) بدایي په قناعت کې.
- ۵) ذلت په گناه.
- ۲) په پنځه شیانو کې بېړه ښه ده.
- ۱) د میلمه مخې ته د خوړو اېښودو کې.
- ۲) د مړي په تدفین او تجهیز کې.
- ۳) د بالغې نجلۍ په نکاح کې.
- ۴) د قرض په ورکولو کې.
- ۵) له گناه څخه په توبه ایستلو کې.
- ۳) پنځه خویونه له سپي څخه یاد کړئ.
- ۱) که وږی وي هم د خپل څښتن ورنه پرېږدي.
- ۲) ټوله شپه د خپل مالک ساتنه کوي.
- ۳) څومره چې ووېي خپل درنه پرېږدي.
- ۴) ځان له استوگنځي نه جوړوي.
- ۵) د دولت او شتو هیڅ فکر ورسره نه وي.
- ۴) د زړه درملنه په پنځو کې ده.
- ۱) د قرآن کریم په تلاوت کې.
- ۲) له حرام مال څخه پرهیز.
- ۳) تهجد لمونځ کې.
- ۴) په سپیدو داغ کې دعا غوښتل.
- ۵) د علماؤ سره کېناستلو کې.
- ۵) د پنځو دوستانو ځان وساتئ.
- ۱) بې عقله دوست.

۲) درواغجن دوست.

۳) بخیل دوست.

۴) فاسق دوست.

۵) چارن دوست.

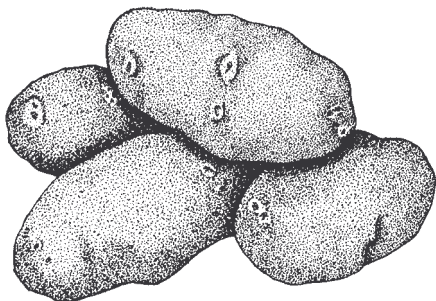
مامور صاحب یم (طنز)

ژباړونکی: طارق (کریمی)

چینجو خوړلي دي او بیا په زوره چیغې کړي: بهترین پیاز، پالک، کچالو، گندنه د مامور صاحبانو لپاره لیلام ژر کوه، چې خلاصېږي. هله ژر کوه لیلام دي.

خلاصه دا چې په چیغو یې راته سر په درد کړ ولاړم، چې یو کیلو کچالو کور ته یوسم، چې زه او زما بچیان یې ښه په مزه مزه وخورو.

ومي ویل: سلام کچالو جانه! کچالو هیڅ هم ونه ویل. د ځان سره مې وویل، دې مغروره کچالو ته گوره، چې د دولتي مامورینو سلام هم نه اخلي نه پوهېږم چې ولې؟ په دې خبرو کچالو په قهه قهه سره وخنډل او یې ویل: دې مامورک ته گوره په جیب کې یې د پیسو درک

نشته او خومره او چت پرواز کوي. ماته یې په غوسې سره کونښن وکړه، چې د خپلې شپې سره سمې پښې وغزوي ته ښه پوهېږي، چې زما نرخ ورځ تر بلې او چتېږي او ته هماغه

د دولتي دفترونو څخه په یوه دفتر کې کار کوم څه وخت، چې د وظیفې څخه رخصت شم د معمول سره سم د هغې خلطې سره، چې په جیب کې مې وي د نورو مامورینو په څیر، چې هره ورځ رخصت شي د شپې لپاره د غذا اخیستلو په لټه کې سرگردانه گرځي زه هم هره ورځ د دوی په څیر مصروف ووم.

سودا خرڅوونکی هغه سودا، چې ښه او تازه وي خرڅوي او هغه څه، چې د دوی څخه بېکاره او څوک یې نه اخلي په تیت پورو دولتي مامورینو خرڅوي او هغوی ته یې ساتلي وي.

یو سودا خرڅوونکی بل ته وویل: واه هلکه! دغه پاتې شوی مال لکه چې نه خرڅوي؟ بل ورته په ځواب کې وویل: ته هم عجیبه سرې یې! ښه وینې چې دا سودا بل څوک نه اخلي فقط دولتي مامورین یې اخلي او بس.

کله چې رخصت شي ټول د سودا اخیستلو لپاره راشي ټول سودا خرڅوونکي یو دم بازار گرم کړي او چیغې جوړې کړي: واخله مامورجان، واخله کچالو، یوسه کچالو واه واه دغه پیاز وگوره خومره ښایسته دي او د ځانه سره غلی ووايي، چې صرف بې وجدانه

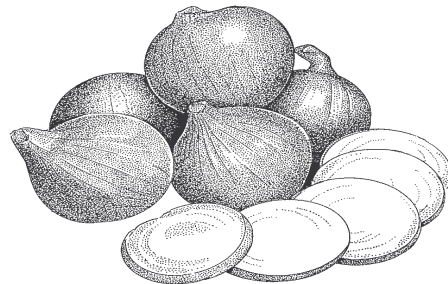
شه او زما د اخیستلو هوا دې د سر نه کوزه کړه دا داسې ده لکه چې غواړې په دې معاش یو کروژین موټر غواړې واخلي او یا پرې د وزیر اکبر خان په مینه کې یو کور واخلي. پر خجالته شوم رنگ مې تگ سور شو او له ځان سره مې وویل، چې والله دا هم رښتیا وايي.

د نخودو پر خوا ولاړم ومې ویل: نخوا اکا سلامونه: ډېره موده وشوه، چې سترگې مې ستا لپاره انتظار کوي زړه مې در پسې سم ټوپونه وهي، چې کله به وي چې تا په غوښه کې واچوم او یوه ښه قورمه ورنه جوړه کړم او بیا یې ښه په مزه مزه وخورم اوس دا راته ووايه، چې له ما سره کور ته څې که نه؟

ويې خندل او ويې وویل: وه مامور وراه! ستا د دې وچو شونډو نه څار شم ماته خجالت راځي، چې له تا سره خبرې کوم اوس زما دوستي له هغه چا سره ده، چې په کروژین او بنز کې گرځي. څه وخت چې زه د دې سره کور ته ولاړ شم زما لپاره هيڅ ځای نه وي هلته زما ډېر دوستان نور هم وي ورځ مو اختر او شپه مو برات وي په ډېره سختۍ سره په یو کنج کې ځای ونیسم او پروت یوه مېله ښه گرمه وي او څه وخت چې ستا په شان د مامور او یا غریب کور ته لاړ شم ډېر ویرېږم، ځکه چې ټول اولادونه یې د وږو لېوانو په څیر خولې وازې کړي، تردې چې د سترتیا د لیرې کولو لپاره مې هم نه پرېږدي او پرته د ویزې او یا پاسپورټ څخه مې هديرې ته ولیږي د خانانو او زور لرونکو په کور خو یو څه پاتې يم ترڅو

مامورک یې ژر مې د سترگو څخه پناه شه.

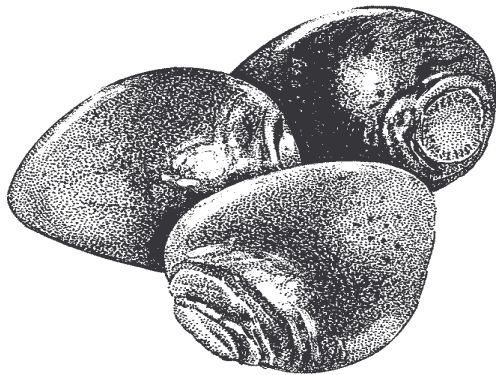
د پیازو خواته ورنژدې شوم ومې ویل: سلام پیاز ماما! دخولې نه یې یو لفظ هم ونه وته د ځان سره مې غلې غوندې وویل: دا هم د کچالو خان په څیر مغرور شو.

پیاز په جواب کې راته ویل: اوس زه په داسې ځای کې يم، چې ستا په شان مامورین په ما پسې نه شي رسیدلی. اوس زه د وزیرانو، زور لرونکو او مالدارانو سره يم او زما څخه پرته هيڅ ډوډۍ نه خوري.

مامور جانه! ستا د دې ليلامي کرتۍ، سوری یخن قاق او شلیدلو بوتانو څار شم. زما نور وخت مه ضایع کوه هغه وخت تېر شو، چې د فقیرانو خوراک به ووم. په ډېره نا امیدۍ سره د پیاز ماما څخه تېر شوم داسې نه چې ومې نه وهي.

د لوبیا تره خواته ورنژدې شوم. لوبیا تره سلام زړه مې ستا ډېر ليواله دی. لوبیا تره وخنډل او ويې ویل: هی هی بېچاره مامور جانه! په دوه زره افغانی معاش باندي څه غواړې وکړې د کور کرایه او که د تگ او راتگ د موټر کرایه، او که د بچو د مریضی د دوا پسې او که وچه ډوډۍ پرې اخلي. څه لاړ

چې زما نوبت را رسېږي يو څه موده تېره شوي وي. دلوييا اكا څخه هم نا اميده شوم. اولارم چې د ماهي غوښې، چرگانو، غوايي او پسه د غوښو او تازه مېوې د حال احوال پوښتنه وکړم. بريالی نه شوم، چې خواته يې ورنژدې هم شم، ځکه چې د رنگارنگ موټرو قطارونه پرې لکېدلي ول.

د زړه د تسلی لپاره مې وويل: واه بې چاره ماموره ولې نه پوهېږې، چې دا ټولې مېوې ترشې او دا غوښې خامې دي ولې دې خپل وخت ضايع کوی په بل طرف ولې نه ځې. فوراً هغه منطقه مې پرېښوده د بازار په اخر سر کې د ټېپر تربور (شغلم) خواته ورغلم او مې او مې وويل: سلامونه تربور جانه! ټېپر د خندا نه په ډکه خوله وويل: و اعلیکم مامور صيب په خير راغلي.

نن زه ښه متوجه ووم، چې ته کوم کوم ځای ته لاړې ډېر او چتو سوچونو باندي سرگردانه وگرځېدې، خو کومه مثبتې نتیجه دې ترلاس را نه وړه. زما او ستا دوستي ډېره ژوره او

پخوانی ده، ځکه چې ستا پلار او زما پلار خپلو کې د تره زامن ول، نو بايد دې باريکی ته ځير شي که زه چېرته د نورو په ځيرد مالدارو او سرمایه دارو په خدمت کې شم، نو خوار او بېچاره مامورين به څه کوي او څه به خوري. آفرين او بيا هم آفرين په ما چې د کروښونو سورلي خوښ نه لرم. زه خو غواړم چې فقط د ټيټ پورو دولتي مامورينو په خدمت کې ووسم، چې مامورين او د هغوی بچيان مې په غير د ويزې او پاسپورټ څخه خپلو خيتو ته کوز کړي او دعا راته وکړي.

خوشی بی په خدا کی

لیکونکی: شاهد الله شاهد

- ① استاد یو شاگرد ته وویل، که تاته وویل شی، چې د ماشومانو لپاره څه بڼه کار وکړي ته به څه وکړي؟
شاگرد: زه به ټول مکتبونه بند کړم.
- ② ډاکټر د یو ماشوم نه پوښتنه وکړه، چې ستا په خپته کې کله درد وي، ماشوم ورته وویل، ډاکټر صاحب کله چې زه مکتب ته ځم.
- ③ یو مولوي زوی ته ویل، بچی سحر پاڅېدو کې ډېرې فایده دي، مثلاً چې کوم مرغان سحر وختي پاڅي هغوی ته د خوراک لپاره چیغې او ملخان زیات پیدا کېږي.
زوی: کوم ملخان او چنجي چې سحر وختي پاڅي د هغوی د سحر وختي پاڅېدو دا سزا ده.
- ④ په یو کور کې د بڼڅې او خاوند جنگ و. خاوند ځان د نورو وهلو نه د بچ کېدو لپاره د کټ لاندې ننوت. بڼڅې ورته وویل: راځه د کټ لاندې ولې ننوتې. خاوند یې ورته د هغه ځایه په مینه او په نره ځواب ورکړو، چې دا زما خپل کور دی، چې چېرته مې زړه غواړي هم هلته به یم.
- ⑤ پلار (خپل زوی ته) زویه زه تا د شرارتي خلکو د صحبت نه لرې ساتل غواړم.
زوی: نو د دې په وجهه خو ځکه زه مکتب ته نه ځم.
- ⑥ یو سړي کونډه بڼڅه کړې وه، چې د دې نه مخکې یې درې خاوندان مړ شوي وو. یوه ورځ دغه سړی ډېر سخت ناجوره و. د هغه بڼڅه یې سرته ناسته وه او ژړل یې که ته لارې نو ما به چاته پرېږدي؟ هغه سړي ورته وویل: پنځم احمق ته.
- ⑦ ساده سړي یوه لاروي څخه پوښتنه وکړه دا سرک چېرته تللی دی؟ هغه ورته وویل: دا سرک روغتون ته تللی دی. ساده سړي وویل: ولې دا سرک مریض دی.
- ⑧ یوه ورځ ملا اودس کاوه او به خلاصې شوې او یوه پښه یې وچه پاتې شوه، چې لمونځ یې کاوه په یوه پښه ولاړ و. خلکو ورته وویل: دا ولې؟ هغه وویل: دا یوه پښه مې بې اودسه ده.
- ⑨ دیوې بڼڅې د خاوند نوم رحمت الله و، خو هغې به د شرمه د خاوند نوم نه شو اخیستی. هره ورځ به هغې لمونځ کاوه، نو د السلام علیکم و رحمت الله په ځای به یې دا ویل (السلام علیکم ای د وړو پلاره)

د افغانانو پخوانو او اوسنو حالاتو ته لنډه کتنه

پروفیسر ډاکټر گل جانان ظریف (فرانکفورت ام ماښ)

د پښتنو/افغانانو پخواني او اوسني حالات:

① د افغانانو او سېد ځای او د واکمني پولې.

سرلیک ښکاره کوي، چې دغه ډېره پراخه موضوع ده او خورا زياتې څيړنې او بحث غواړي، چې په ارزي مگر دلته په ځنلو لنډو مثالونو بسنه او اکتفاء کېږي. د افغانانو/پښتنو د اوسېدځي او د واکمني پولو د تاريخ په اوږدو کې زيات تغيرونه او بدلونونه ليدلي دي. ځنې وختونه يې پولې په ختيز کښې سيند خوا او کله گنکا ته رسيدلې او په لويديز کښې کله د پارس خليج او کله هم د مدترانې او خچنې يا تورې بحيرې غاړو او کله د ليبيا، اېتوپيا، حبشي څنډو، مېرو او د دنيوب غاړو ته. په شمال کښې کله کش يا کس غر، سير دريا او د ارال او سپينې بحيرې پورې خواوې وي او جنوب لورې ته يې لوی خوړ وو، لکه د هېتېبانو، کسبانو، ساکو، لوديانو، غوريانو، هخامنشيانو (هه ښه منشبانو) پارتيانو او نورو په وختونو کې.

د احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان پولې په شرق کې د ستلج او سيند خوا د ناوو پورې غاړې، په جنوب کې لوی خوړ، په غرب کې تر مشهد او نيشاپور او شمال کې اديتبا، يامور دريا (يا د امورود) پورې رسيدې. دغو پولو ته استعماري هېوادو په زور، دسيسو، تگيو، دوېښنو ډېر تغيير ورکړئ او افغانانو/پښتانه يې په زياتو او خورا ناوړو، شخړو، ستونځو او بخولو اخته کړي دي، چې تر اوسه دوام لري.

د پښتنو ځای او ټاټوبۍ ښايسته، ښکلې، شتمن او د ښې آب و هوالرونکې دي، چې د ځنو ختيز پوهانو د وينا له مخې د نړۍ ډېرې ښايسته هرمني ميرمنې او نجونې، د دنيا خورا خوږې مېوې، پرېمانه او غوره د رنگونو او معدنياتو او ډېر ارزښتناک غلمي، قيمتي ډبرې، ښې حاصل خيزې مځکې، ورشوگانې او څرځايونه لري.

② اولس

افغانان/پښتانه چې اوس يې د نفوسو گړد شمېر د ۷۵ تر ۸۰ ميلېونو پورې اټکل کېږي، يو ډېر لرغونی ټبر دی، چې په خورا پخوانو اثارو او ډبرليکونو کې د دوی او د

دوی د خای او هېواد یادونې شوي دي. د ساري او لکبښې په توگه په مېخې ډبر ليکنو، رېگو پېدا/رېغ پېدا يا روغ وې دا يانې روغه پوهه او روغه وينا نومي اثر کې په اوستا يا پيه ستا يا اپوستک چې غټ پوستک (غټ کتاب) هم بلل کېږي همدغه رنگه د گل گاميش د حماسې په سرودونو، په مېخمري ليک دود د باگستان په پاتېکړه (نقش) او د هېرودوت، ديو دور، کسپونفون او نورو په ليکنو کې يې یادونې شوي دي، چې دوی په کې خايپال يا مينه پال، دود پال، مېلمه پال، پتپال او پتمن، زيار کنښ او مېړني وگړي ښودل شوي دي. مونستوارت الفنسټين ليکي، چې افغانان په خپلواکۍ مېن، د دوستانو سره رښتيني پرمتمن، پر خپلوانو او پلويانو مهربان، مېلمه پال، مېړاني، هوډمن، قانع او متواضع ځيرک او هونبیار وگړي دي "ارنولد فليچر وزياتوي، چې ډېر امکان لري، چې افغانان د نړۍ تر ټولو مېلمه پال خلک وي" ۲

تور بورن (Thorburn) د پښتنو د وزيرو د تېر په هکله زياتوي او وايي، چې دوی په خپل ځان متکي، زړور، هېواپال، مېلمه پال، متواضع، رښتيني، د زور کاري، رشوت او خيانت پر ضد وگړي دي) ۳

② د دوی ديني، ټولنيزه، پوهنيزه، هنري او کلتوري ونډه:

لکه چې ورته اشاره شوې دوی په تاريخي اثارو کې د پوهې او هنر لېوال، مينه وال، زيرک او زيار کنښ وگړي بلل شوي دي. دوی د ډېر پخوا راهيسې د واحدانيت پلويان او پرې باور او عقیده لري او دوی د پوهې او هنر په ودې او انکشاف کې مهمه ونډه لرلې، چې له دې کبله پښتونځی (بلخ) د «علم او هنر گنبد» د ښارونو مور" او د لوړو درېرشو او بېرغونو لرونکی ښار او د تمدن زانگو ياد شوي) ۴

ياد مردال ليکي: د دينونو لوی برخې په بلخ کې منع ته راغلي دي، چې وروسته يې په هندي (بهارتي) کلتورونو، ساساني کلتور او هم يې يهودي او عيسوي نړۍ تر اغېز لاندې راغلي، بلخ د بوالي ټکي (ډگراو مرکز) وو" ۵

پښتونځی د داتا (دود) او قانون جوړونې او قانون پالنې، دود پېز دولت د بنسټ کېښودلو او تاسيس خای او اولسواکۍ او دستور د دې خای د وگړو له خوا صورت موندلی: ښوتن (ښه تن) د ډېموکراسې تعريف او ملاتړ کړی او مړدونئ (مېړانئ) يې کلک پلوی بلل شوی. د نړۍ لومړې مصنوعي کره (گلوبوس)، چې د طول البلد او عرض البلد خطونو ورباندې کښل شوي وو او غټ او عمدۀ مرکز په توگه په کې غزني په گوته شوی وو، په افغانستان کې جوړه شوې. ۶)

داسې په اوسني نړۍ کې ډېر مورج شمېر توري د گڼک (رياضي دان) له خوا په بغداد کې ښودل شوي او د هغه خای څخه بيا ټولې نړۍ ته خپاره شوي دي.

باید یاده شي، چې گڼ شمېر مهم توريږیز (حروفی) لیک دودنه د افغانانو له خوا ایجاد شوي، لکه مېخمری لیک دود، داین ډیپ (داین ډیب) لیک دود، چې یو د نړۍ ډېر بشپړ لیک دود، چې دواړه فینيقي، یوناني او لاتیني لیک دودونو ته ډېر ورته والی لري. د میلاد څخه زر کاله دمخه یې په منځني ختیځ کې د خپارولو د هڅو یاده شوي. علاوه د دې خروټی، سغدی (یاسوری) نغری او نور لیک دودونه د افغانانو په ځای او هېواد کې منځته راغلي دي. (۷)

باید یاده شي، چې د لیک دودونو ایجاد د نړۍ د خورا مهمو نوښتونو څخه دي او د انسان غټه ځانگړنه په گوته کوي.

بر سیره پردې، یو لړ نور نوښتونه هم د افغانانو له خوا را منځ ته شوي، چې یو لړ یې "په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه" او د "افغاني لیک دودونه" په نومو پوسټکونو (کتابونو) او اثارو کې خپرل شوي دي، کوم چې د افغان اولس د پوهې او هنر، اولسواکۍ، خپلواکۍ سره د مینې او تاریخي لوړ مقام، دریځ او ویار څرگندویي دي، نو ځکه خو پښتونځي یا بلخ ته د "د علومو گنبد"، "ښارونو مور" او "وړانگه" ویل کېدو.

بامیان، کس کور (کالیسه)، زرنج (زرغینه)، هریخوا (هرات)، نغرکوت، وانه، هډه، پورو شاپورا (پېښور)، تاکسیلا (ټیکسلا) او نور د پوهې او هنر مرکزونه بلل کېدل او د افغانانو د پوهې او هنر، زیار، ورتوب او ویار څرگندوبه وو.

④ او سنی حالت:

ولې د ځنود ځان ځاني، هرورې او د پردو، رقیبانو د لاس وهنو، په دسیسو او ټگېو تېروتنو او غولېدو او د خپلو خواړو په ځای و نورو اړیکو، گوډاگیان او غمېزو ته غوږ نیونو او په خپلو منځو کې د وېښنو او نفاق دوی کمزوري کړي، ضعیف کړي، په جنگ جگړو یې اخته کړي، په مرگ ژوبلو مبتلا، هېواد یې گنډواله، تاریخي لوړ او وړ ویارونه یې بایلبي و په نجولو، سترنځو او مصیبتونو کې ښځ او راگېر شوي دي، چې د ځنود تفصیل او بیان (افغانستان ته اړول شوي زیانونه د شورویانو د مداخلې څخه) نومي اثر کې راغلي دي.

ځای او هېواد د کنډواله شوی او اولس په مرگ، ژوبلې، وژنې، لوږې، تندي، ویر، غم او ماتم کې لاهو او ډوب شوی دی او ظالمان، جابران او گوډاگیان د دوی د مړیې توب په هڅه او لټه کې دي. (۱)

۱ - اخیستن چيني

۱- Marco Polo, Von Venedig nach China, Berlin ۱۹۷۲, SV۲ ff und Sarif, Gul Janan, Geschichte der Afghanischen Erziehung und Bildung, Frankfurt amMain, S. ۱۷ff

۲- Fletcher, Arnold, Afghanistan- Highway of Conquest, Itheaca, New York ۱۹۲۵, S. ۲۴ und Sarif, a.a. O.S ۲۳ff.

د وړانیو، ستونځو، کړاوونو او غمونو لړۍ ډېره اوږده ده، چې مفصلې څېړنې او بحثونه اېجابوي. ولې دلته ورباندې د زیاتو تفصیلاتو ډډه کېږي، خو د حل، خلاصون او عملي لارنا امېدې، سستي، دوېښنه او سرټیټیا ندي، بلکې پوهه، د ښو او بدو سم تفکیک، هوډ مني، رشني، عدالت، یوالی، خپواکي، د خاورې پشپرتیا، اولسواکي، قانونیت او مشروعیت څخه دفاع، ملاتړ، فعالیت او حرکت دي.

کـــه مـــرام مـــو بـــه پـــتمن و یـــار لې ژونـــد و ی
 د نـــفـــاق غمـــز تـــوب نـــه خـــان ســـاتل کـــړې
 پـــه جـــه ل نـــا پوهې کـــې مـــو خـــط و یـــنم پـــتونه
 څـــو مـــو و ی هـــنر پوهـــه زده کـــول کـــړې

نو ټولورشنو انسانانو او سپېڅلو افغانانو ته ښايي، چې راویش شي، بيدار شي، راټول شي، په علم او هنر پسې شي، د عدالت په خوا شي او خپل وجدان او ضمیر پاک وساتي او اولس، هېواد، کورنی او ځان ته د خدمت مصدر شي او د بشر دوستي، انساني کرامت او د بشر د حقوقو په درناوي، ساتنې او غښتلوب کې فعاله برخه واخلي.

و من الله التوفيق

فرانکفورت ام ماین

۳- Thorbrun, a. a. O. S. ۴۰f und Der afghanische Beitrag Zur Welt-kultur, Frankfurt am Main ۲۰۰۲, S. ۵۷

۴- ظریف، گل جنان، په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، فرانکفورت امام ماین ۲۰۰۲، ۱۲ او وریسې مخونه، ۴۰ او نور مخونه

۵- ظریف، نوموړی اثر ۲۲، ۴۰ او نور مخونه

۶- Srohmailr, Gerhard (Hg), Al- Biruni, In den Garten der Wissenschaften, Leipzig ۲۰۰۲, S. ۸۴ ff, und Sarif, a. a. O.

S ۱۰۲f

۷- ظریف په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، ۲۵ او نور مخونه، ظریف، گل جنان، افغاني لیک دودونه، فرانکفورت او ماین ۲۰۰۹، نور

مخونه

زده کره

لیکونکی: معلم شفیق الله رحیم زی

زده کرې لپاره اساسي گڼل شوی دی.

کلارک هال یو امریکایي روان شناس ۱۸۸۴-۱۹۵۲ د زده کرې په هکله داسې نظر درلود، چې د هغه په عقیده د زده کرې له پاره اساسي اصل او عکس العمل ترمنځ رابطه قایمول یا په بل عبارت زده کره هغه وخت صورت نیسي، چې د انگیزې او جواب ترمنځ یوه دوامداره رابطه برقراره شي ترڅو موضوع د تکرار او مشق په نتیجه کې عادت ته راشي.

دوه ډوله مثبت تقویت وجود لري:

الف: معنوي تقویت او مادي تقویت هغه تقویت دی، چې مستقیماً د جسم احتیاجاتو او ضروریاتو د رفعې سره تعلق نه نیسي، بلکې یو ډول معنوي انعام او تقویه ده، چې د ښه کار په مقابل کې زده کوونکي ته ورکول کېږي، لکه آفرین تحسین تقدیر او ازاد مکاتبو معلمین د ماشومانو او لیا یا والدین غالب هغه امور، چې غواړي زده کوونکو ته ورزده کړي. معمولاً د تقویت او انعام څخه کار اخلي.

مادي تقویت: هغه مثبت تقویت دی، چې د هغه په مرسته د یو ژوندي موجود جسمي نیاز او احتیاجات رفع کیدا شي، مثلاً یو ماشوم ته د یو عمل په مقابل کې یو جاکیت ورکول یا یو

انسان د یو فعال متحرک متجسس او پلټونکي موجود په توګه د تل له پاره دا هڅه او هاند کوي، خو د محیط او ماحول په هکله کوم، چې د انسان ژوند یې احاطه کړي معلومات حاصل کړي دا معلومات ممکن حتمي جنبه ولري او یا ذهني معلومات حاصل کړي، چې دا معلومات ارادي وي یا غیر ارادي.

د روان شناسي له نظره د زده کرې

تعریف:

د انساني فرد په سلوک او کردار کې مثبت او بنيادي تغیر ته زده کره وايي یا په بل عبارت د تجربې او تکرار په نتیجه کې کوم مثبت تحول او تغییر، چې د انسان په سلوک او کردار او اعمالو کې منځ ته راشي عبارت له زده کرې څخه دی.

د زده کرې په هکله ځینې معلومات:

د زده کرې تقویتی تیوري اکثر داسې ویل کېږي، چې زده کره هغه وخت په ښه ډول سره صورت نیسي، چې تشویق او ترغیب سره ملګري وي. د دې نظر مطابق انعام او بخشش د

چې څلورم ډول تقویت (کله نا کله) په زده کړې زیات مؤثر تمامېږي او دا تقویت عادلانه اصل دی کوم، چې له دې طریقې زده کړه ترلاسه کېږي ممکن دایمي وي.

د اندازې له مخې د انعام موازنه باید په نظر کې ونیول شي یعنې انعام دومره ډېر نه وي، چې اصل هدف د زده کړې په انعام اخیستو تبدیل شي، که څه هم تقویت په زده کړه کې مهم رول لري، مگر په دې تیوري کې څه نواقص او ننگر تیاوې شته، چې عبارت دي:

① د زده کړې د تقویت له لارې مخانیکی او موقتي وي.

② پر تجربو ثابت دي، چې زده کړه باید ټول عمر په انعام متکي نه وي ډېر مسایل د تقویت څخه په غیر هم زړه کېږي.

③ که چېرې تقویت موجود نه وي، نو څنگه چې زده کوونکی په انعام عادت شوی وي، نو زده کړه توقف کوي.

شاگرد ته د ریاضي مسئلې د حل په نتیجه کې د تحفې په شکل قلم، کتابچه او پنسل ورکول. معمولاً د بخشش او انعام په ورکولو کې باید لاندې ټکو ته توجه وشي:

① د زور کړه د جواب سره سم باید ورکړای شي ترڅو شاگرد د انعام او مطلوب ترمنځ رابطه قایم کړای شي. سکینر (Skinner) امریکایي روان شناس د تقویت لپاره جدول ترتیب کړی، چې لاندې ټکي لري.

① یو امکان یې دادی، چې د هر جواب په مقابل کې تقویت ورکړی شي.

② دوهم امکان دادی، چې د ټاکلو جوابونو څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

③ درېیم امکان یې دادی، چې دیو ټاکلي وخت څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

④ څلورم امکان یې دادی، چې کله نا کله باید تقویت ورکړی شي.

د تجربو او څېړنو په نتیجه کې ثابت شوې،

د ستور و کاروان

سایل

غزل

شپه مې شو گير خوب په ليمونه لرم
 زړه کښې مې ته يې بله ارزونه لرم
 وايي هروخت چې زه به درشم اشنا
 د زړه باوردې په وعدو نه لرم
 شپه په ژړا ورغ په انتظار تېرېږي
 وايي رقيب په تا پيرزونه لرم
 که زه دې وسوم هم به ته سوخېږي
 نور انتظار په دروازو نه لرم
 مثال د شمعي او پتنگ وگوره
 نوره پروا په اوازو نه لرم
 حسن بهار دى خزان مخکې لري
 مينه کښې طمع د مزو نه لرم
 سايله پتې پتې په خدا ولي شوې
 امکان د پتو کرشمو نه لرم

عکسرخان چلاک

زخمي مارغه

ستړې ستړې پورته شوه گلونه ځينې والوته
 خوله کې يې ثنا وه له ځنگلونه ځينې والوته
 هغې تور کاڼې بلبلکې شناخته پرېښوده
 شناختو ځينې والوته قبرونو ځينې والوته
 زړه يې د حيا د خونينو غشو نه چاودلى وه
 لاره د ښکار يانو چپاوه نه ځينې والوته
 کېناسته په تيرې باندې سور گل ته يې وژړل
 نيمه شپه د زور له امبارو نه ځينې والوته
 ناسته وه د سيند په غاړه سيل يې د څپو کاوه
 چيغو او فرياد کې کلکخونو حسين والوته
 گرځي وچو دښتو کې عسکره سرگردانه اوس
 لاره د آدم له اولادونو حسين والوته

معلم ته (سيد نور)

په شاگرد مه کوه غصه معلمه
 چې درنه واخلي څه فايده معلمه
 چې د کوم سوال درنه پوښتنه وکړي
 ورکړه ځواب هغه شيبه معلمه
 چې غله نه کړي توجه خپل درس ته
 ورته بيا ورکړه يو چوکه معلمه
 بيا په شاگرد ته يو څه بيا بيا
 مه کړه شاگرد سره دوکه معلمه
 د علم زده کړه په هر چا فرض ده
 په کې بوخت اوسه ورغ او شپه معلمه
 گوره الله درنه پوښتنه کوي بيا
 مه گڼه درس وييل لطيفه معلمه
 درته سيد نور په خپل پيغام کې وايي
 شو زما شعر درته تحفه معلمه

گل رنگ (کوچوان)

لکه سپرلي کې چې ټوکېږي گلان
 هومره په زړه مې را ورېږي جانان
 شپه دې سوچونو کې سبا شي په ما
 خداى خبر څنگه به خپلېږي جانان
 ستا تصويرونه چې را ياد شي کله
 قسم چې زړه زما وراښېږي جانان
 که يې هرڅومره هېرومه نه هېرېږي
 راته د سترگو سترگو کېږي جانان
 ستاد هجران لمبو کې سوځي کوچوان
 يوه لحظه لحظه مې نه هېرېږي جانان

دا هم معلم ته (سید نور)

کوه شاگرد باندي ډېر پام معلمه
 چې يې دى عقل بيخي خام معلمه
 که درنه چيرته يو څو توري زده کړي
 انشاء الله به به يې وي انجام معلمه
 د امتحان پارچه يې په غور گوره
 چې پاتې نه شي څه کلام معلمه
 چې شي ناسوب ورته يو غږ ورکوه
 چيرته چې نه شي درنه ناکام معلمه
 که ډېرې ورځې درس ته رانه شي دى
 پلار ته يې وليږه پيغام معلمه
 ځايوى نه شم ستا صفت په شعر کې
 ډېر زيات دى لوى دا ستا مقام معلمه
 اخر سید نور په دا خپل شعر کې وايي
 درته سلام سلام سلام معلمه

پښتانه (سید نور)

وباسي کار نه کړي گيله پښتانه
 خیر دى که نه دي په يو خوله پښتانه
 خبره نه کوي خپل زور لگوي
 نه لري دومره حوصله پښتانه
 بڼه دى ژوندى ترې يو وتى هم نشي
 چې کړي کوم ځای باندي حمله پښتانه
 څوک وايي؟ چې دوه کسانو زور نه لري
 لوتوي ټوله قافله پښتانه
 کوي جنگ چا سره چې زړه وغواړي
 هغه بيا ورځ وي او که شپه پښتانه
 سید نوره دې باندي مې زړه نه خوښېږي
 کوي سل ځل يو فيصله پښتانه

د ستوري کاروان ته ډالۍ

سمیع الله خاکسار

ژوندی شمه

کله به دا ستا په زړه کې ځای شمه
 وځاوندنه جانانه چې ژوندی شمه
 ټوله شپه سندر وکړې دې ستايمه
 کله به دا ستا د تن زړگی شمه
 مينه محبت به سره پالو بيا
 کله چې دا ستا د لاس بنگړی شمه
 پام کوه له سر نه مې خطا نه کړې
 کله چې دا ستا د سر منگی شمه
 ډېر به سمیع خاکساره وژاړي
 کله چې د بل لاس کې زړگی شمه

خپل دوست محبت الله (محبت) ته ډالۍ

کوم. سمیع الله خاکسار

پروت يم ه هر دم سترگې راواړوه
 راشه ای صنم سترگې راواړوه
 ستا په غم کې وسومه ايره شومه
 خورم درته قسم سترگې راواړوه
 ستا درته ولاړ يم څرېرېمه
 مه کوه ستم سترگې راواړوه
 ته مې ډېر هيڅ زړگې دوا وکړه
 ډېر دې ژړولي دي سمیع خاکسار
 ستا دي وي قسم سترگې راواړوه

ستور و کاروان

سمیع الله خاکسار

ستری ستري شومه یاره که راځي
درته څارم سره لاره که راځي
د وخت ټولې رنگینې راته سور او شوې
رسېدلی يم تر داره که راځي
ستا د عشق په لمبو و سومه ايره شوم
ای د سوي زړه پرهاره که راځي
د ژوندون اخر دیدن مې راشه و کړه
نور روان يم له دې نېساره که راځي
څه و کړم سمیع خاکساره څه و کړم
و سوبې انگاره که راځي

توبه و باسم

غزل

کډه له کلي په دې شپه و باسم
ستا له یاری ځینې توبه و باسم
خدای خیر بیا به سره یو شو که نه
نور دې د زړه له کور پخه و باسم
د وخت حالات راته سور شو په خدای
د سوي زړه درته گيله و باسم
د مینې ټول محل و یچار شو اشنا
ځکه له دې ځایه پینه و باسم
سمیع خاکساره بس نور څه پاتې دي
له خپل زړگي ځینې ټپه و باسم

د وطن درد منو بچیانو ته! (سید عبدالله نادر)

وخت د خپل ځان، د خبرېدو گله

دغه زمان د ژړېدو دی گله
بیاد عبرت د اخیستو دی گله
وخت غنیمت دی، خو له لاسه وځي
ژر شه چې وخت په تېرېدو دی گله
غلیم زموږ په سر نوشت کړې لوبې
وخت د خپل ځان د خبرېدو دی گله
تر څو به پروت یې د غفلت په خوب کې
دغه فرصت د وینسېدو دی گله
د معرفت په کور، یرغل راغلی
علمي بنیاد په نړېدو دی گله
چې لیرې نه شي له کارونه د علم
مضبوط قدم د اېښودو دی گله
هغو که وران کړ په جفا ستا وطن
تاته فرصت د جوړېدو دی گله
تر څو به مات وگوږ و خلاصه خوله یې
دغه حالت د پاڅېدو دی گله
په مغارو کې د وحشت یو ایسار
مصلحت موږ ته د وتو دی گله
که د همت څخه واخلې ته کار
خدا یرو ستا نوم په ور کېدو دی گله
نادر ژړېږي ستا په غم کې مدام
ستا خوار حالت د ځورېدو دی گله

څو به په چکر چې د سپرلي غونډې موسم وي یار
داسې نه چې موږ ته قدم په قدم بم وي یار
نه مې شي باور چې خوشحالی به مې لیدلي وي
هر ځای چې ځمه نو هماغلته کې غم وي یار
دومره وخت مې نه کېږي چې تا باندي مین شوم
یو کال به یا کېږي او یا دینه به هم کم وي یار

صفی الله وفادار

غزل

عشقه لبونی دې کرم نور خه غواړې
 ودې سوم لوگی دې کرم نور خه غواړې
 تا هم د غریب په شان کانی وکړې
 خپلو کې پردی دې کرم نور خه غواړې
 وگوره دې زېر زبېخلی رنگ ته مې
 هسې وچ لرگی دې کرم نور خه غواړې
 تا په دې غمجن زړه د غلبیل په شان
 سم سوری سوری دې کرم نور خه غواړې
 زه که د جانان د وربل گل وومه
 لارمه اغزی دې کرم نور خه غواړې
 پاتې وفادار نه دی کور کلی کړه
 بس دی لاروی دې کرم نور خه غواړې

خلیل الله یوسفزی

د حقوقو او سیاسي علومو محصل

د عشق په دنیا کې عاشقی ده زما خوښه
 جانانه ستا لیدو ته بې صبرې ته زما خوښه
 چې ستا دیدن په کې وي نور خه نه غواړم له خدایه
 ولو که غلامی وي غلامی ده زما خوښه
 تر څو پورې به موږ مینه کړو په پنه
 د داسې پتې مینې رسوایی ده زما خوښه
 زه خلیل شاعر نه یم بس شوقی یم د شعرونو
 چې رایاده شې په شعر کې شاعری ده زما خوښه

خه بلا وخته (سالارزی)

زما قسمت کې خه بلا وخته
 چې محبت کې مې معما وخته
 نه پوهېدمه چې به گل اغزی شي
 ارزود مینې مې خطا وخته
 ما خو گنله سپینه ورځ روښانه
 نه ووم خبر چې ورځ لیلی وخته
 زما خو شپې ورځې دیار په طمعه
 شپه تر سهار مې په سودا وخته
 راغلو لاس ته خوږ دلبرد مینې
 ځکه په کوکو مې ژړا وخته
 په انتظار کې تل دیار لارې ته
 ډېرو کتو سره مې ساه وخته
 سالارزیه مینه دې یو خیال وخته
 ښه چې له یار مې تمنا وخته

کله نا کله (سالارزی)

کله نا کله مې سلام اخله
 دلبره ته زما پیغام اخله
 د غمازانو په خوله مه لمبېږه
 د سوي زړه نه مې الهام اخله
 ملنگ د دره بڼو او مه شره
 څېرې گېروان ته هم یو کام اخله
 د بیرو سرو په حال رحم پکار
 بې اسرې زړه ته لېر ارام اخله
 په شیطانۍ مې د رقیب مه رته
 کله زما غریب کلام اخله
 بې له تا ژوند زما امکان نه لري
 نگاره ژوند ته مې لېر پام اخله
 سوو نارو ته مې لېر غوږ ونیسه
 دې سالارزی لره هم جام اخله

د ستور و کاروان

د خال مینې د ژوند واقعي قصه

لیکونکی: رحیم شاه حیات

ډېر بوټو د سپرلي په طمعه د خزان د سپېرو بادونو د لاسه پانې توې کړې، خو د خزان ترخو بارونو داسې وځپلې چې په ژوند کې یې سپرلي ونه لېده او د ټول عمر لپاره د اور خاشاک وگرځېدل داسې چې خال مینه په کوچنیوالي کې پلار خپل وراره ته د خپل زوی لپاره په بدل ورکړه او د وراره خور یې خپل زوی ته وکړه. کلونه تېرېدل چې د خال د مینې د ځوانۍ سپرلي را ورسېده او د مین اکا وراره او زوی هم زلمي شول. د څه وخت وروسته د واده لپاره تیاری شروع شو. لنډه دا چې وډونه وشول څرنگه چې خال مینه د رنگ څخه دومره نېکلې نه وه او قد یې هم لوړ نه و، نو کله چې واده وشو، نو د خال مینې د ژوند ترخې ورځې شپې شروع شوې داسې ترخې ورځې او شپې، چې لږ وخت وروسته د مین اکا وراره د بلې نښخې د کولو لپاره اراده وکړه. تقریباً یو کال وروسته د مین اکا وراره بله نښخه وکړه او لږ وخت وروسته یې واده هم وکړ. د دوهم واده کولو څخه وروسته د خال مینې ژوند نور هم ورپسې تریخ شو. خال مینې په کور کې د یوې داسې نوکړې په حیث ژوند تېروه، چې سهار به یې ډوډۍ وخوره نو ترمانښامه به یې بیا ډوډۍ نه ورکوله او داسې سخت کارونه به یې پرې کول، چې د کور نارینو به هغه کارونه هم سرته نه شو رسولي.

د هغې د زېږ زېښلي مخ څخه به له ورايه څرگندیده، چې د ژوند له ناکرډیو سره سخته لاس او په گربوان ده، خو هغې نشو کولای، چې د خپل ژوند تودې او سړې خپل پلار او مور او یا نورو گاونډیانو ته ووايي، که چېرې هغې د خپل ژوند دغه حال پلار یا مور او یا گاونډیانو ته ویلی وای، نو پر هغې د یو وخت ډوډۍ هم حرامېده، نو مجبوره وه چې د ژوند دا سختې په صبرناک وجود وزغمي، خو که هرڅومره به یې دا سختې پټولې خو د هغې له زېږ زېښلي مخ د جړو وېښتانو د شلیدلي تکرې او له زړو چپلکو په ډاگه څرگندېده، چې ژوند یې د یوې غلامې له حیثیته هم ټیټ دی او په پټه خوله یې د ژوند د ناخوالو سره گربوان تر گربوان نیولی و.

کله چې مانښام به کور ته راغله، نو خسرو او ځوانې به ورته ویل، چې روژه دې خوړلې ده، ځکه دې لرگي یا گيا تر کوره را ورسول. مانښام به د روژه ماتې په وخت کې ورته د جوارو ډوډۍ په سیمه یزه لهجه سوکړک ورکړل شول او ورته به ویل شول، چې له مور جدا کېنه. هغه د یوې فقیرې غوندې د خپل کور د

کوهي په غاړه ناسته وه او د روژه ماتې د اذان په هيله به وه.

کله چې به اذان وشو، نو هغې به روژه ماته کړه او د اوبو سره به يې د جوارو ډوډۍ خوړه په همدغه سختيو کې يوه ورځ خال مينه او خسري يې په دې تکل له کوره ووتل، چې د غره څخه د څارويو لپاره گيا راوړي دا داسې وخت دی، چې کوچيان له گرم سيرو سيمونه د خپلو رمو سره راستانه شوي دي. خال مينه او خسرداړه د غره په لور روان شول او تقريباً د دوه نيم ساعتو پيدل مزل څخه وروسته هغه ځای ته ورسېدل، چې خال مينې به هره ورځ له هغه ځايه د لرگو يا گيا پنډې پر سر راوړه. په غره کې يې خسرو خال مينه سره بېل شول او هريو د خپل پنډې په پوره کولو لگيا شول. خسري يې خپل پنډې پوره کړې، بې له دې چې د خال مينې پوښتنه وکړي د خپل کور په لور را روان شو. تقريباً ۱۲ بجې به وو چې کورته را ورسېد، خو تر مازديگره د خال مينې هيڅ معلومات ونشو، خو چا څه غم پرې هم نه کاوه تقريباً څلور بجې شاوخوا به وو، چې د خال مينې د يوه نژدې گاونډي په موبایل کې چې خیر نومیده زنگ راغی، چې يو کوچي شپونکي ورته وهلی وو او ورته وويل، چې دلته د يو لوی گړنگ لاندې د يوې ښځې جسد او ورسره يو د گيا پنډې پروت دی. خیر گل سمدلاسه د خال مينې خسرو خبر کړ، چې خال مينه خو غره ته نده تللې؟ د خال مينې خسرو ورته وويل، هغه خو ما سره غره ته تللې وه، خو تراوسه يې معلومات نه کېږي.

خیر گل سمدلاسه د خال مينې خسرو ته وويل، چې دغسې يو کوچي شپونکي راته زنگ ووهه، چې دلته په يو لوی گړنگ کې د يوې ښځې مړ جسد او يو د گيا پنډې پروت دی. همغه وو چې د چم گاونډ خلک د غره په لورې روان شول، کله چې هلته ورسېدل د خال مينې مړ جسد د يو لوی گړنگ څخه لاندې پروت دی او د ژوند اخري سخته يې هم وځلکه او د ټول عمر لپاره د خپل کړيدلي ژوند سره خدای پاماني وکړه.

دغه د ژوند اخري ورځ به يې د واده څخه اته يا نهه کاله وروسته وه، خو په دنيا کې دخپل لاس يوه نښه يې هم پرېښوده او لکه د يوې بې مېوې ونې په مثال چې مېوه نه کوي او خاوند يې له ډېره قهره له سټې وباسي له دنيا څخه ولاړه.

له ځوان شاعر اتل سباوون سره مرکه

لیکونکی: سید شفیق الله رحیم زی

ځواب: تر
اوسه مې ۲۵
شعرونه لیکلي
دي.
پوښتنه: اتل
صیب د شعرونو
مقدار مو ډېر
کم نه دی؟
ځواب: دا

د ستوري د مجلې گرانو مینه والو دا ځل مو د
یوه ځوان او تکړه شاعر سباوون اتل سره د هغه د
ژوند او شاعرۍ په باره کې مرکه کړې هبله ده، چې
ستاسې د خوښې وړ وگرځي.
پوښتنه: اتل صیب که تر هر څه لمړی د ستوري
مینوال ته ځان وړ وپېژني خوښ به شوو؟
ځواب: سلامونه، گلونه مینه او احترامات د
ستوري گرانو لوستونکو ته زما نوم سباوون اتل
د ډگروال لعل محمد زوی د کونړ د ولایت د خاص
کونړ د ولسوالۍ او د تتر د کلي اوسېدونکی یم.
پوښتنه: که د خپلو زده کړو په باره کې لږ
غونډې معلومات را کړي خوښ به شوو؟
ځواب: مننه! زه اوس مهال د خاص کونړ د
عالي لیسې د دولسم ټولگي زده کوونکی یم.
پوښتنه: عمر مو څو کاله دی؟
ځواب: زما عمر تقریباً ۱۸ کاله دی.
پوښتنه: څه علت و، چې شعر لیکلو ته مو مخه
کړه؟

چې زه متعلم یم د وخت له نشته والي سره مخامخ
یم. زما په نظر دا هم د دې مصروفیت سره ډېر دي.
پوښتنه: د چا له شعرونو څخه متاثره یاستی؟
او د چا شعرونه خوښوئ؟
ځواب: دخپل محترم ورور احمد جاوید له
شعرونو څخه متاثره او د غني خان، حمزه بابا،
اسرار اتل او د چا چې ښه شعرونه وي خوښېږي مې.
پوښتنه: په شعر لیکلو کې درسره چا مرسته
کړې؟
ځواب: خپل ورور جاوید له ما سره ډېره زیاته
مرسته کړې ده او کوي یې.
پوښتنه: دخپلو دوستانو سره اورین غونډې
کوي کنه؟
ځواب: هو! ادبي دوستانو سره غونډې کوو.
پوښتنه: له کومو دوستانو سره ادبي غونډې

ځواب: له کوچنیوالي مې د شعر او شاعرۍ سره
مینه درلودله، خود وطن مینه وه، چې زه یې شعر
لیکلو ته مجبوره کړم.
پوښتنه: څومره وخت کېږي، چې شعر لیکي؟
ځواب: تقریباً دوه کاله کېږي، چې شعر لیکم.
پوښتنه: تر اوسه مو څومره شعرونه لیکلي دي؟

ځواب: د خپلې خوږې مور او دخپل خوږ وطن سره ډېر زیاته مینه کوم.

پوښتنه: واده مو کړی که نه؟

ځواب: نه تر اوسه مې د واده په اړه څه فکر نه دی کړی او غواړم، چې خپلې زده کړې پرمخ بوځم. پوښتنه: که په اخر کې افغان ځوانانو ته څه پیغام لری؟

ځواب: زما پیغام ټولو افغانانو ته دادی، چې د جنگ جگړې څخه لاس واخلي او د وروړی په فضا کې خپل ژوند تیر کړي او ځوانانو ته مې دا پیغام دی، چې خپلې زده کړې ترعالي درجې پورې ورسوي.

والسلام

ځواب: افتخار عطا، سمیع الله خاکسار، عبدالمنیر غیرت، ثناء الله شاهد، عبدالنور و سیم غورځنگ، واسیع الرحمن عزیز، فرید الله حیات، خالد محبت سره کله کله ادبي بندارونه جوړوو.

پوښتنه: اتل صیب ستاسې دوستان وایي، چې د تل لپاره خوشحاله یاست؟؟؟

ځواب: بس دا د دوستانو مینه ده، چې زه یې خوشحاله ساتلی يم او دا د هغوی نیک نظر دی.

پوښتنه: اتل صیب مینه مو کړې که نه؟

ځواب: ډېره خطرناکه پوښتنه ده، نو هو! ما ډېره زیاته مینه کړې.

پوښتنه: د چا سره؟

سباوون اتل

زړه کې دیره مې کړه چې د زړه نه مې ونه باسې خیال کې مې ساته گوره د ذهنه مې ونه باسې کله چې دعا کوي او خدای ته په سجده یې ته ای زما خوږې مورې دعا نه مې ونه باسې زه خو په زړگي کې بس یو ستا مینه ساتلی يم عشقه گناه کار نشم د دین نه مې ونا باسې کله چې خیرات د بنکلي حسن او دیدن کوي زه گوره ملنگ يم قطار نه مې ونه باسې مینه کې منصور یمه په دار باندې ختلی يم ځم د عشق په لاره د کاروان نه مې ونه باسې ستا د درملنگ یم خیرات درنه نور نه غواړم بس یو سوال مې ومنه غزل نه مې ونه باسې زه (اتل) څه نه غواړم زاري درته کومه نن ورک دي شم دکلي خو خندا نه مې ونه باسې

اوبسکې دي د سترگو نه روانې شوې لارې مې د زړه درپسې روانې شوې خوب کې مې جانانه داسې وليدې مخ دې رانه واپاره روانه شوې زه دې په دیدن باندې مور نه کړمه مړه شې جنی مړه شې پېنمانه شوې تاد محبت و عدې پوره نه کړې ولي دو مړه زرانه ستومانه شوې ته زما یوه خبره نه منې زه دې شوم عسکر ته قومندانه شوې نه کوي اتله مینه نه کوي ولي شوې خفه څومره نادر نه شوې

شیطان د پرېنتې په جامه پر لپسې ناول - دویمه برخه

لیکونکی: صف حیات

غونښتل، چې دا مسئله حل شي. پوښته مې ترې وکړه ساتونکي ته د پښې په هکله څه وايي.

په ډېره تروه ټنډه يې ځواب را کړ د حضور زه غواړم چې دا مسئله زر حل کړه. يو خو شپه ده د بلې خوا ځينې مسافرو کليو و بانډو دي. ماهم ورته په تروه ټنډه وويل، ستا نوم څه دی او نمبر دې څه دی؟

زما نوم ارشد او زما نمبر Logbod۲ کې ليکل شوي زري يې له جيبه کتابچه را وويستله د حاضر و مسافرو او نورو اشخاصو ترويناو وروسته ما د ساتونکي په ورځني کتاب کې لاسليک وکړ.

اور گاډي ته مې اجازه ورکړه په همدې ځای کې يو څو پوليسو څارنه کوله. د لاسي څراغ په وسيله مې رڼا واچوله په رښتيا هم پېښه ډېره دردناکه او مجرمانه وه.

د پېغلې بدن دوه ځايه غوڅ شوی و. تنه يې د پاټلي په منځ کې پرته وه. نرډې شاواخو تختې او ځايونه په وينو سره وه. ډېر ويرونکی

زه په همدې وخت کې د مسافرو په هجوم کې د اور گاډي بڼي خواته ولاړم د ځوان مطلب دا و چې زه د اور گاډي کينې خواته ناست وم ما بيا پوښتنې پيل کړې آيا کوم وخت چې دغه سړي د لو خو په ځنگل کې پناه شو ته د هغه څيرې څه ډول انسان وه قد او اندازه او څه ډول لباس يې په تن وه. ځوان په تسلی ځواب را کړ، افسر صاحب تياره وه او په غالب گومان هغه خو په څيره هم پټه کړې وه، خو بيا هم له منډې يې د څرگند بدلې چې ځوان غښتلی سړی وه.

د ځوان د دې خبرې خو نورو مسافرو هم تائيد کړې، خو ځينې مسافرو ويلې چې هغه دوه کسان په منډ لېدلې، خو نور ديو کس په حقله يقين کاوه. پېښه هم رښتيا دردونکې وه، خو پوره نه وه معلومه، چې پېښه ځان وژنه وه او که کومه بله مسئله وه.

د اور گاډي چلونکی او د مسافرو له څرگندونو څخه ما د اور گاډي ساتونکي گارډ په لور وروکتل، چې زيات خپه او غمجن ولاړ و. وضع داسې معلومېده، چې په جنگ يې

گومان و ژونکی په بس کې راغلی او همدلته کوز شوی. د تگ په دوران کې مې لاسي خراغ په وسیله رڼا واچوله، چې ماته یوه بنځینه سنډل بوت په نظر راغی، چې یو خو قدمه وروسته یو بل بوت هم په نظر راغی.

خرگندو چې دا د همغې پېغلي بوتان وه. دا د پېښې له ځایه شل قدمه وړاندې ساحه وه. سنډل مې پورته کړل او پولیس ته مې ورکړل په سنډلو د وینو کومې نښې نه وې. داسې معلومېده چې پېغله مخکې د ځان وژنې بوتانو ویستلو ته اړه شوې وه.

په هر حال، موږ خپلې پلټنې ته دوام ورکړ په همدې وخت کې استخباراتي پولیس په ویرېدونکي او تیز غږ سره اواز کړ. افسر صاحب لږ را تیز شه ما قدمونه کړندي کړل، چې نږدې ور سېدم نو له یو حیرانوونکې پېښې سره مخ شوم. گورو چې یو ماشوم په یو ټوټه کې نغښتل شوی او له دنیا او ما فیها څخه ناخبره پروت لږ ورتیت شوم ډېر ښکلی او نازولی ماشوم وه. معلومه خبره وه، چې د همدې مظلومې بنځې بچې وه په زړه کې مې نویي خیالونه پیدا شول. افسوس په داسې ظالمانو او جابرو خلکو. په دې وخت کې یو پولیس وویل: ښایي چې دا ماشوم د دې بنځې نا جایزه ارمونی اولاد وي له دې امله یې ځان وژنه او یا د مخالف شخص اخوا ورسره داسې عمل شوی وي. دا ځای د لوبو په ځنگلو کې د پېښې له ځای څخه ۴۰ قدمه وړاندې و.

په دې وخت کې استخباراتي پولیس وویل:

حالت وه. په زړه کې رنګ رنګ سوچونه او خیالونه را تلل او په زړه کې مې دا پرېکړې کولې، چې اخر د وژنې لامل څه دی.

په ځواب پسې اریان گرځېدم. آیا دا وژنه خودکشي یا قتل دی که ځان وژنه وي نو ولې د آسمان تورو ورپڅو هم دا ځواب راکاوه، چې باران هم راتلونکی دی. بل طرف ته زما دنده وه. په هر حال اراده مې پیاوړې وساتله د اور گاډي له پاتلې څخه یو خو قدمه وړاندې مرکزي لویه لاره (شاهراه) چې د ښار او کلیو خلکو تگ را تگ ورباندې کېده ما هم په تیاره کې نظر وچاوه له لیرې ځای څخه یو خو دکانونه په نظر را تلل د خبرو په منع کې یو پولیس راته وویل، افسر صاحب هغلته مخامخ د بسونو اډه ده موږ هم ور نږدې کېدلو له دې ځایه په د کلیو خلکو په بسونو کې تگ را تگ کاوه.

ځینو خلکو به په اسونو یا خرو سورلی کوله په همدې ځای یې دوه درې دوکانونه او یو وړکی د چایو هوتل هم تر سترگو کېده.

ما دوه پولیس هغه دکان ته ولېږل او دیو کټ غوښتنه مې ترې وکړه. ما د څو پولیسو په ملګرتیا کالبوت روغتون ته ولېږداوه، چې طبي کتنې (Post-Mortem) یې وشي. په دې وخت کې (ISI) استخباراتي پولیس د آسمان لورې ته وکتل او ویې ویل که باران پیل شي نو د وژلې شوې د وینو داغونه به باران وړان کړي. ما ورته وویل وژونکی هم د باران د موقع څخه استفاده کړې، ځکه باران به د ده ایښو پلونه وړان کړي. استخباراتي پولیس وویل، زما په

چې دواړه په بس کې راغلي وي او دلته نښکته شوي، چې دوکاندارانو به دوی لیدلي وي. تر لږ سوچ یې وویل، که بس کې راغلي وي نو د جینی ملگري به بېرته بس کې تللي وي خو پوښتنه دا و، چې مسافرو یو سړی په منډه لیدلی و، چې د لوخو په ځنگل کې خیر همدې کې د خبر یو اړخه موجود و. مور د لوخو په ځنگل کې په یو جدا شوې لاره روان شو، چې د بس اډې ورسېدو، چې دلته څلور پنځه کسان موجود وو، چې درې دوکانداران وو او دوه عام وکړي. دا پنځه واړه د چایو په دوکان کې ناست وو. گومان کوم چې د همدې پېښې شوې پېښې په هکله یې خبرې کولې زموږ ناخاپي ورتگ ورته د حیرانتیا پیدا کړه، چې مور یې ولیدو سمدلاسي چوپ شول..... نور بیا

چې که دا چنئ د ځان وژني په نیت راوتې وای بڼایي چې اولاد یې په کور کې پرېښی وی دخپل ماشوم دوه مړه سوچ خو به ورسره وای دا خود ماشوم سره جفا ده. یو پولیس وویل بڼا غلیو ارمونی اولاد څوک په کور کې نه پرېږدي زما په یقین کوم سړی چې مسافرو په منډه لیدلی وه د دې جینی ملگري به وه. ما د پولیس نه غوښتنه وکړه، چې ماشوم را اوچت کړه او د لوږې د رفع کېدلو لپاره ورته له هوټل نه لږې شیدې راوړه او بیا لار شه د کلي یو پوه او عاقل سړي ته یې وسپاره. ماشوم مورا اوچت کړ له وجود غښتلی او ښکلی څرگند بده عمر یې تقریباً د پنځو یا شپږو میاشتو وه. پولیس د کلي پر لور روان شو ما سره یو استخباراتي او یو عادي پولیس پاتې شول. ما استخباراتي پولیس ته وویل: آیا کیدای شي،

د کونړ د سیند پېژندنه

لیکونکی: عنایت الله افتخار

د کونړ سیند په حقیقت کې د کونړ د یو شمېر سیندونو مجموعه ده، چې په لرغوني اثارو کې د کونړ سیند وتلی مقام لري، چې دې مقام خپله د کونړ د خپلي شعاع لاندې راوستی، نو څرګه چې کونړ یوه غرنۍ سیمه ده او بې شمېره خوړونه او ردونه لري د بلېخوا د کنړ سیند په تاریخي اثارو کې د (راستا) په نوم یادېږي، چې د

دې نوم سره له یوې خوا نه افغانانو اشنایي درلوده د کونړ د سیند نوم چې د کونړ لپاره خورا زیات شهرت ورکړی، چې د همدې په وجهه د کنړونو ولایت په ټول هېواد کې ډېر ارزښتناک نوم باندې یادېږي.

دا چې د کونړ سیند په ټولو سیندونو کې چې په دې ولایت کې د سر سیند بلل کېږي او نور سیندونه په ولایت کې د همدې سیند معاونین گڼل کېږي.

د کونړ سیند تاریخي سوابق:

د کونړ سیند زموږ د ټاټوبي د خورا لرغونو سیندونو له جملې څخه یو لوی لرغونی سیند دی، چې په پخواني اثارو کې په بېلا بېلو نومونو یاد شوی او اهمیت یې په دې کې دی، چې د اریان په ویدي سردونو کې د (راستا) په نوم ستایلی شوی دی او زیات تاریخي قدامت لري. د کونړ ستر سیند د خراسان د سترو سیندونو له جملې یو لوی سیند دی، چې د امو څخه وروسته مهم مقام لري. په حقیقت کې د راستا دغه تاریخي قدامت دی، چې د کونړ ولایت ته یې تاریخي سابقه ور په برخه کړې. هغه په دې مانا چې په پخواني اثارو کې د کونړ د سیند څخه دومره یادونه او ستاینه شوې، چې هومره د کونړ ولایت نه ده شوې یا دا چې د کونړ سیند په اړوند تاریخي اثارو ته وکتل شي، نو په مقایسوي ډول د کونړ سیند څخه په پراخه پیمانه یادونه شوې.

د کونړ په اړه په سردونو کې پوره غور والی د هندوکش د لمنو واخلانو غاړو د اریایانو د قبیلو

مهاجرینو پېښې او د کونړ د سیند په غاړو او شاگانو د هغوی د ځینو کورنیو مېشته کېدل د کونړ سیند نامتوالی په گوته کوي. د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې د تل لپاره خپل لرغونتوب او اهمیت ساتلی دی او زموږ د ولسونو په ملي، کلتوري، فرهنګي او اقتصادي منابعو پوره اثر لري.

د کونړ سیند د ننگرهار د کامې ولسوالۍ سره د کابل سیند سره یوځای کېږي او د کابل د سیند په نوم شهرت لري، علت یې دا نه دی چې گوندې د کونړ سیند کوچنی دی، بلکې یوازینی علت یې دادی، چې د کونړ سیند برعکس د کابل سیند اهمیت لري، چې د کابل کوچنی سیند ته یې دومره اهمیت ورکړی، چې د کونړ سیند هم د کابل سیند په نوم یادېږي.

د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې په لاندې نومونو یاد شوی (راسا) سید، اسرور، هېوان، مهران، بیدام، کاشغر، یارقند، یادکند، چترال سیند، لوی سیند، حواپس، چوتل په نومو یاد شوی

د کونړ د سیند سرچینه:

د کونړ سیند د (۴۰۰۰) مترو له لوړوالي څخه د ختیځ هندو کش له بېخه د بروغیل د کوتله، چې د واخان او یاد کند-ایارقند وادې سره نښلوي سرچینه اخلي د دې سیند اوبه لومړی سر کې د خورودنو د اوبو د یوځای کېدلو وروسته چې د مخه یې نومونه واخیستل شول له اوتو غرونو له لوړو ارتفاعاتو او سلسلو څخه را ښکته کېږي او په تدریجي ډول سره زیاتوالی مومي او د اوبو زیاتوالی او په فوق العاده چټکتیا او غښتلي ځواک په څیر خپل جریان ته ادامه ورکوي یا په بل عبارت د کونړ سیند د پامیر له لوړو سطحو څخه، چې د (پشت خو) د بیلتون نیاغ یو څوکه ده، چې (دامور اکسوس) سیند سرچینه هم پکې ده د هماغه څوکې د بلې ډډې څخه راوتلی دی.

د کونړ سیند چې د کونړ ولایت وادي په منځ کې مست او یاغي روان دی د شمال څخه تر جنوب پورې جریان لري، چې د کوچني پامیر څخه شروع کېږي. دغه سیند لکه چې دمخه مو وویل یو بل رود چې د مهران کوچنی رود دی او هندوان (هندو کش) څخه سرچینه اخلي، چې د همانان له حد او سیمې له مینځه

او بلهاري څخه تیرېږي.

په لنډه توګه چې د کونړ سیند د هندو کش له بروغیل له کوتله یعنی د پامیر هندو کش څخه، چې دا همغه یشاد (ایشاد خو) غردی. د سیلیون د غرد څوکې له ختیځ اړخ څخه سرچینه اخلي او بیا وروسته خپل مسیر ته ادامه ورکوي.

د کونړ د سیند معاونین:

د کونړ سیندونه چې د کوچني رودونو څخه عبارت دي: د کونړ سیند مخکې لري، چې د چترال يعني پامير د ختيځې درې څخه را تېر شي د وارنوې په برخه کې د افغانستان پولې مهمې کرښې ته را ننوځي ديو شمېر رودونو څخه يې ترکيب موندلی دی، چې تر دغه ځای پورې ديارکند چترال په نوم نومول شوی.

د کونړ سیند نور معاونین عبارت دي له: لنډې سيد، بنکوري رود، د نوآباد خوږ، هډوال خوږ، د باديل درې خوږ، د ديوي گل درې خوږ، د څوکی خوږ، پيچ سيند، وايگل سيند پادون سيند او داسې نور ډېر کوچني او لوی رودونه د کونړ د سيند معاونین دی.

د کونړ د سیند رنگونه

(بصير بيدار ستوری)

بياد کونړ سيند په مستيدو راغی گدا کوي
شور کوي، مستي کوي، څه ناز وادا کوي

وايي چې لعلونه دي پراته زمور سيند ونوکي
شنه شنه ځنگلونه خزاني لري په غرونو کې

ورک دي هغه څوک شي چې دا ستاد سرسودا کوي
هره يوه دره دي ده کونړه! د ويسارونو کور

دازمور جنت زمور د خوب د تعبيرونو کور
ستا آبادي غواړي هر زلمی درته دعا کوي

ای گرانه کونړه! ستاد هرې يو درې نه زار
دا محلي مانی ستاد گردونو او کوڅې نه زار

ستاد اوړي شپه کې سپوږمۍ څه بنکلي رڼا کوي
ای گرانه کونړه ته تاريخ د مېړنو کې

کور د عالمانو ته ټاټوبی د شملو يي
ستاد کونړ سيند صفت بيدار ب خامخا کوي

مشرق په پښتنو آباد دی

جنرال عبدالصمد مومند

دا چې آباد دی په ننگيالو آباد دی
بس په بنکلا د ليونو آباد دی

د ازماينست دی څه حد پاتې نه شو
پښتون زړگی خو په وعدو آباد دی

جانانه ستا د ياد له غمه زار شم
ژوند مې د څړيکو په څپو آباد دی

د انتظار لمخې شمېر مه ناست يم
تلوار مې هم په تسلو آباد دی

صمده زار شم له شملو نه د دوی
خدا بړو مشرق په پښتنو آباد دی

د کونړ سید جمال الدین افغان پوهنتون د استاد محمد ریحم خاکسار سره مرکه

مرکه لیکونکی: سميع الله خاکسار

پوښتنه: محترم استاذ صاحب که د هر څه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکوو ته ځان ور وپېژنې خوښ به شو؟

ځواب: مننه زما نوم محمد رحيم خاکسار د مرحوم سيد رحيم ځوی د کونړونو د ولايت د خاص کونړ د ولسوالۍ د کوزې اراځۍ د کلي او سپدونکي يم فعلاً د سيد جمال الدين افغان د پوهنتون د علمي مرکز غړی يم.

پوښتنه: د شخصي ژوند او عمر په هکله څه معلومات راکړئ؟
ځواب: د شخصي ژوند په اړه به ووايم، چې واده مې کړی د الله تعالی په فضل او کرم سره پنځه اولادونه لرم او اوس مهال ۲۷ کلن يم.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د زده کړې په اړه معلومات راکړئ؟
ځواب: ما په خپل ژوند کې دوه ډوله زده کړې کړي دي. يو خصوصي زده کړه ده او بله رسمي زده کړه ده، چې زیاتره خصوصي زده کړه مې په ديني علومو کې د هېواد څخه د باندي په گاوندي هېواد پاکستان کې تر سره کړې ده، چې په ۱۹۹۸ ميلادي کال د گنج د مدرسې څخه فارغ شوی يم، چې د قرآنکريم د حفظ تر څنگ مې نور فنون هم لوستي. د مدرسې څخه چې فارغ شوم، نو سمدستي مې عصري زده کړو ته مخه کړه چې د خاص د کونړ په عالي لیسې کې شامل شوم، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د دولسم ټولگي څخه فارغ شوم، چې په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د کانکور په ازموینه کې د ننگرهار پوهنتون د بنوونې او روزنې په پوهنتون کې شامل شوم او په ۱۳۸۸ هـ ش کې ترې په لومړۍ درجه فارغ التحصيل شوم. اوس مهال د لوړو زده کړو د وزارت لخوا د ايران اسلامي جمهوریت ته د ماسټري بورسونو ته معرفي شوی يم، نو هیله ده چې دا امید مې هم پوره شي.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د خپلو دندو په اړه معلومات راکړئ؟
ځواب: ما د خپل ژوند په بهیر کې ډېرې دولتي او غیر دولتي دندې اجرا کړي دي، چې له دې جملې یې ځینې په لاندې ډول دي:

په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د خاص کونړ په لیسه کې د بنوونکي په توگه دنده تر سره کړې ده، بیا په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د ننگرهار ملي راډیو تلویزون کې د دیني خپرونو په ډیپارټمنټ کې په دنده وگمارل شوم،

چې وروسته له یو کال څخه د درس بوختیا له امله را څخه دنده پاتې شوه په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د عربي خیریه موسسې هبة الاعانه سره د مشاور په توگه دنده اجرا کړه، په کال ۱۳۸۸ هـ ش کې د خاص کونړ په عالي دارالمعلمین کې د استاذ په توگه مقرر شوم، چې ډېر ژر د نوموړي دارالمعلمین د تدریسي مرستیال په توگه وگمارل شوم له نېکه مرغه کله چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کې د بناغلي حامد کرزي په ځانگړي لورینه د سید جمال الدین افغان پوهنتون کې د آزاد رقابت له لارې د نامزد پوهیالي په توگه په دنده وگمارل شوم، چې اوس مهال د تاریخ او جغرافیې څانگې امر په توگه تدریسي او اداري چارې تر سره کوم. پوښتنه: څومره موده کېږي، چې د سید جمال الدین افغان په پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده تر سره کوي؟

ځواب: نږدې یو نیم کال کېږي، چې په نوموړي پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده اجرا کوم.

پوښتنه: د پوهنتون د ودانۍ په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: څرنګه چې لږ وخت کېږي تاسیس شوې ده خپله ودانۍ نه لري او د کونړ د دارالعلوم په ودانۍ کې خپلې تدریسي چارې پر مخ بیایم له نېکه مرغه اوس مهال د دوو پوهنځیو د ودانیو چارې ډېرې په چټکه توګه سره روانې دي، چې یوه د ښوونې او روزنې د پوهنځی و دانۍ ده او بله د کرنې د پوهنځي و دانۍ ده، چې په دې نږدې راتلونکي کې په گټه اخیستو ته چمتو شي.

پوښتنه: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر څومره دی؟

ځواب: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر د ۴۰۰ څخه زیات دی.

پوښتنه: اوس مهال څومره ښوونکي په تدریس بوخت دي؟

ځواب: اوس مهال قابو ۲۵ تنه ښوونکي په تدریس بوخت دي.

پوښتنه: اوس مهال د سید جمال الدین پوهنتون کوم کوم پوهنځي لري؟

ځواب: اوس پکې درې پوهنځي دي، چې عبارت دي له د ښوونې او روزنې پوهنځی د زراعت پوهنځی او د شرعیاتو پوهنځی لري.

پوښتنه: په اخره کې که څه پیغام لري؟

ځواب: پیغام مې ټولو هېواد والو ته او په ځانگړې ډول محصلینو ته دادی، چې د ټوپک په ځای قلم په لاس کې واخلي او د خپل د هېواد په ودانولو کې برخه واخلي، چې ترڅو د خپل ژوندانه سطحه لوړه او د سیالو سره سیال شي.

محترم استاذ صاحب د ستوري مجلې اداره له تاسې څخه مننه کوي، چې سره له دومره مصروفیتونو مو له مور سره مرکه وکړه او خپل قیمتي وخت مو خپلو گرانو لوستونکوو ته وقف کړ. ستاسو څخه هم مننه، چې د ستوري مجلې په خپرونه کې مو موږ ته د خپلو خیالاتو د اظهار موقع راکړه.

مننه

اداره

د خاص کړنډ ولسوالۍ د پخواني ولسوال صاحب استاذ محمد حنيف (خيرخواه) سره مرکه

مرگه کوونکی: سمیع الله (خاکسار)

پورې د اسلامیاتو په څانگه کې بشپړ کړ او
عمر مې نږدې ۳۹ کاله دی.

③ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د
شخصي ژوند په اړه معلومات راکړئ خوښ به
شو؟

ځواب: دا چې په ۱۳۲۹ هـ ش کال کې مې واده
کړی دی تردې مهاله نهه اولادونه لرم، چې څلور
هلکان او پنځه لورگانې دي.

④ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب تر اوسه
مو کومې دندې اجرا کړي دي؟

ځواب: د باجوړ په کمپ کې د (Best)
موسسې سره د څلورو مکاتبو د مسئول په
صفت د ۳۲ میاشتو لپاره دنده اجرا کړې ده،
چې په همدې مهال کې د (۷۰۰) کورونو
مهاجرینو مشري مې هم په غاړه لرله. د دې
ترڅنګ د مختلفو موسساتو او اینجوگانو
سره مې دندې اجرا کړي دي او د مهاجرینو او
موسساتو ترمنځ د ارتباطاتو مسئولیت هم په
غاړه درلود، لکه د یونیسیار (اینتر ساس) او د
پاکستان حکومت تحصیل داری کله چې په

① پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د
هرڅه دمخه د ستوري مجلې درنو لوستونکو
ته ځان وروپېژني؟

ځواب: زه محمد حنيف (خيرخواه) د
مولوي محمد زمان ځوی د کونړ د ولایت د
څوکی د ولسوالۍ اوسېدونکی يم، چې په
۱۳۵۲ هـ ش کال کې زیږېدلی يم او فعلاً د خاص
کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا
کوم.

② پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که
د خپلو زده کړو او عمر په باره کې معلومات
راکړئ خوښ به شو؟

ځواب: ابتدايي زده کړې مې د ملا مزید بابا
په متوسطه کې تر سره کړې، کله چې روسانو
زمور په گران هېواد افغانستان باندې يرغل
و کړ او په کونړ ولایت کې خپلمنځي جنگونه د
کوندونو تر مینځ شروع شو، نو مور هم مهاجر
شو او د جلوزو په کمپ کې مو سکونت
اختیار کړ او د اتحاد د عالي لیسې څخه فارغ
شوم، چې په لږو کلونو کې مې تعلیم تر ۱۴

ځواب: ۳۴ کسان د ولسوالۍ ۴ کسان په څارنوالۍ کې کار کوي، سربيره پردې ۱۸ کسان په امنيت ملي کې ۴ کسان په قضا کې ۱۰۲ په قومندانۍ کې او ۴۰۰ محلي پوليس ورسره د سرحدي پوليسو ۴ ټولۍ د ملي اردو د دوهم کنډک او د اتلافي ځواکونو يو ټولۍ لرو.

۸) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص کونړ د ولسوالۍ امنيت څنگه دی؟

ځواب: دا چې د خاص کونړ ولسوالۍ يوه سرحدي ولسوالۍ ده او د سرحد ټولې لارې خلاصې دي. سيمې خاردار (کمر بند) نه لري، خو بيا هم د لوی الله فضل دی، چې امنيت په کامله توگه تامين دی او حالت نور مال دي. د شامکار نه تر منگوالۍ پورې بشپړ امنيت دی.

۹) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د بيا روغونې په اړه راته ووايي، چې په خاص کونړ کې د بيا روغونې پروژې شته او که نه؟

ځواب: تاسې پوهېږئ، چې د خاص کونړ په ولسوالۍ کې د جناب محترم شامحمود (مياخيل) په هلو ځلو د منگوال د ليسي څخه د بيا روغونې کار شروع شوی دی، چې په تېرو څلورو کلونو کې د سترگو ليدلاي انکشاف را مينځ ته شوی دی، چې بېلگې يې د ولسوالۍ تعمير، مکاتب، سرکونه، ويالې، سربندونه، پلونه او داسې نور په گوته کولای شو.

۱۰) پوښتنه: په نږدې راتلونکي کې کومې د بيا روغونې پروژې په لاس کې لری او که نه؟

ځواب: د کونړونو د ولايت د قدرمن والي جناب سيد فضل الله واحدي په خاصه توجو او

(۲۰۰۴) م کال کې خپل گران هېواد ته راستون شوم د گټو په قلعه کې مې سکونت اختيار کړ، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال د ولايتي شورا مالي او عمومي مدير په صفت، چې تر ۱۳۸۹ هـ ش کال پورې مې دا را سپارل شوې دنده اجرا کړه او همدارنگه په ذکر شوې نېټه د انتخاباتو د خپلواک کميسون سره د عامه پوهاوي ولايتي ټرينر (Pot) افسر په صفت دنده اجرا کړه، چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کال کې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت په دنده وگمارل شوم، چې ترې دې مهاله نوموړې دنده ته ادامه ورکوم.

۱۱) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب څومره موده کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوي؟

ځواب: نږدې يونيم کال کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.

۱۲) پوښتنه: د خاص کونړ د ولسوالۍ د تعمير په باره کې معلومات راکړئ؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څلور تعميرونه لري، چې دوه د ولسوالۍ او دوه د قومندانۍ تعميرونه دي، چې د ولسوالۍ تعمير په دوو منزلونو او د قومندانۍ تعمير په يو منزل کې په پاڅه او اساسي ډول جوړ شوی دی.

۱۳) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خاص کونړ د ولسوالۍ د پرسونل په اړه معلومات راکړئ؟

سره همکاري ونه کړي، نو دولت په اصلاحاتو پاتې راځي.

۱۷) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که په اخر کې د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته څه پيغام لري مهرباني وکړئ؟

ځواب: هر څوک چې د ستوري مجله لولي که په خارج کې دي او که په داخل کې دي غوښتنه مې داده، چې بايد خپل راتلونکي په نظر کې ونيسي، خپل مذهب او دين ته وفاداره و او سپري خپلې خاورې، وطن، کلتور او عنعناتو ته د احترام په سترگه وگوري. د تعليم کچه لوړه کړي او سيالو هېوادونو سره د علم په واسطه ځان برابر کړي زيار وباسي چې نړۍ کې سيال او مخکښه افغانستان ولري.

په آخر کې د ستوري د مجلې څخه ډېره مننه کوم، چې زما پيغام يې هېواد والو او درنو لوستونکو ته ورساوه.

د ستوري د مجلې اداره له تاسې څخه هم مننه کوي، چې سره له دومره مصروفياتو مو مورته خپل قيمتي وخت راکړي.

په درنښت

پاملرنه د خاص کونړ په ولسوالۍ کې لاندې پروژې د کار لاندې دي. د سپين جومات تر څنگ د مال منډي يا ميله بازار، د کاویر سرک، د شامکار مکتب د احاطې دېوال، په سر کې يې د اوبو حوضونه او د ويالو بندونه، د ولۍ د سرک پروژه، په بر سرای کې نړۍ سرک، د چندراو عيدگاه، د دې سره سره د ملي پيوستون کارونه په مختلفو کليو کې روان دي.

۱۸) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص د کونړ د ولسوالۍ مشران درسره په امنيت کې مرسته او همکاري کوي او که نه؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څو مختلفې پرمختيايي شوراگانې لري، لکه ټولنيزه پرمختيايي شورا، د DDi شورا، د علماؤ اصلاحي شورا، د CDD يا کليوالي شورا، چې دا شوراگانې د امنيت په برخه کې واقع مهم رول لري او د دې ولسوالۍ امنيت د مخورو علماؤ کرامو او مشرانو لخوا تاسيس شوي ده که څه هم يو متل دی. (غټې تيرې په وړو تيرو په دېوال کې ټيگيدالی شي)، نو همدغه وجه ده، چې که چېرته ولس د دولت

ای زما خوږه هېواده

بصیر بیدار ستوری

ای زما گرانه هېواده
ستا زخمي وجود فریاد کړي
امن سوله له خدای غواړي
دا جنگونه چې را یاد کړي
په سلگو کې په بنیرو شي
د بنمنان مې ټول برباد کړي
چې په مات ته سپک نظر کړي
هغه ټول ته نامراد کړي
ای زما گرانه وطنه!
ستا فریاد کله څوک اورې
لایې زړه یخ شوی نه دی
د بنمن اوس هم په مورچه دی
سره اورو نه دي بلېږي
ستا بچي په کې سوزېږي
د پامیر نه تر بولانه
جنازي دي پورته کېږي
پنستانه په کې تبا شول
لا به نور هم تبا کېږي
جنگ به لردی که په بر
خو پښتون په کې ور کېږي
موربې وسه ناتوان یو
په ژړا موزړه سرېږي
هر پښتون گوته په خوله دی
د بیدار زړه پرې خوږېږي

ای زما خوږه وطنه
ته مې ځاله د زیږون یې
ته مې تن ته مې وجود یې
ته ټاټوبي د پښتون یې
ته مې مینه ته مې ساه یې
وسيله مې د ژوندون یې
ای زما گرانه هېواده
په تا څه وشو څه کېږي
هره د شته دي اور اخلي
هره یو سیند دی لمبه کېږي
کاني بوټي ځنگلونه
دي د جنگ اور کې سوزېږي
د بنمن هېڅ اسره ونه کړه
زړه یې اوس هم نه یخېږي
خپل منځي جنگو تبا کړي
بیا غلیم درته گواښېږي
تور او سپین سره یو شوي
بیا څه چل دی څه به کېږي
ای زما گرانه وطنه!
ستا بچي ستا د بنمنان دي
د اغیارو په ډالرو
وړي شوي دي لېوان دي
ستا په غوښو نه مړېږي
بس اخته په چور تالان دي
ستا د سړيې سوا کړي
تبا به پلوري تجاران دي

پښتون

استاد عمر پاڅون (جرمني)

بیا ځان بولي چې همدې د قوم رهبردی
خپل قوم څه کړي ملت او وطن څه کړي
چې مین نن په پیسو دی په ډالردی
چې د دوه روپو خاوند شي په دنیا کې
ځان ترې ورک شي و آسمان ته یې نظر دی
د کار پیل په بې غورۍ و کړي یارانو
وروستی عقل یې بیا راغلی پخپل سردی
په یووالي او اتفاق کې صلاح نشول
بې اتفاقی. کې دغه قوم اول نمبردی
خپلې ښځې او لونی کښینوي په کور کې
وایي خان دی نواب او معتبردی
که کوم ورور یې پخپل ژوند کې کامیاب وي
دا بل ورتنه حاسد، بعض گردی
لویي نه پېژني چې څه کې ده یارانو
هر مجلس کې بس په باتو باندې سردی
نه څه اوري نه څه لولي پخپل ژوند کې
سیاست کې په هر څه باندې خبردی
خو، بلواک نه مني خپلواک دی پاتې شوی
خپلواکي که ازادي ده استقلال ده کلچردی
هر غلیم یې تمبولی او شړلی له خپل خاورې
استعمار ته نیغ ولاړدی او چت غردی
پښتنو ته نور دو عا د هدایت کوي پاڅونه
چې هر څه دی بیا هم ستا د زړگي سردی
میلمه پال دي، وطن پال او اسلام پال دي
ځکه گران چې نن پر ما پاڅون عمردی

پښتون داسې په نړۍ کې یو تېردی
چې که مشردی که کشر پخپل سردی
نیم سړی په کې هیڅ چېرې نه ځا پرې
ټول منونه که وي ښځه او که نردی
هر یو مړی یې په ښو سره یاد پرې
خو ژوندی یې په دنیا کې در پردی
لاله نده د پیسو په تولیدو دی
تعلیم پریردې بې سواده بې هنردی
پیسې دار یې بیا دوه درې ودونه کاندې
امیرانو نه یې بیا ورک کور او دفتر دی
خپل خدمت ته بلا والی ملا ماتي
خو پر دیو ته یې وهلی بیا تېردی
ښکیلا کگرو دي ویشلي په قومونو
ویشل شوی دا ملت په لرو بردی
د سنگر او د مورچل لوی قهرمان دی
خو په سوله کې ترې ورک لار او گودردی
په ملي گټو هیڅکله را ټول نشول
د هر مشر یې پخپل کور باندې نظر دی
د پښتو او د اسلام نارې کړې پورته
خو په دواړو کې یې خوړلی خپل ځگردی
یو ملي قاید یې قوم کې پیدا نه کړو
کس ناکس ته وایي همدا زما لیدردی
خپل ولس د تباهی کندی ته سیخ کړي
ځکه دا چې تالی څټي دي غلام دبل نو کردی
د پردو په اوږو بار راشي وطن ته

زه به ځم افغانستان ته

لایق زاده لایق

ترڅو به مهاجریم، پروت به داسې در په دریم
 بې منزله به تر کومې، زه روان کډه په سریم
 یوه ورځ به مې در دونه حال د زړه وایي ارمان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 ”جرمني“ دی که ”هالنډ“ دی، که دی ”فرانس“، ”سویز لینډ“ دی
 که ”بلجیم“ دی که ”ډنمارک“ دی، که ”سویډن“ دی که ”انگلینډ“ دی
 دغه واره کله رسي گران کونړ او بدخشان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 ”کاناډا“ که ”امریکا“ ده که ”ناروې“ که ”افریقا“ ده
 که دې ”چکوسلواکیا“ ده که ”پولنید“ که ”اسټرلیا“ ده
 ټول لوگي شه په څو وارې قندهار ته هم لغمان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 زه چې چېرته هم اوسېرم، د وطن خوبونه وینم
 د دنیا په هر بنایست کې، د خپل تن رنگونه وینم
 بې صبري دهر نظر مې، په خیر وایي ټول جهان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 دغه خړې پړې خاورې، راته گرانې له سر و زرو
 دغه کاني کاني غرونه، ډک د سپینو ملغلرو
 د کابل لارې به ښکل کړم، غېر به ور کړمه پغمان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به افغانستان ته
 که مې زړه جلال آباد دی، نو نظر زما پنجشیر دی
 که مې حسن ننگرهار دی نو هرات گل د نیمروز دی
 احترام لرم په زړه کې، هر پښتون او هر افغان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 یه دامن دعویدارو، زما کور دامن کور کړی
 نور وحشت مې په کار نه دی، پر هرونه مې ټکور کړی
 دا آواز کوم ((لایقه)) د وختونو هر کاروان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته

غوري (Fat) کلسترول

ډاکټر رحمان شاه مومند (امريکا - کلفورينا)

۱- تري گليسرايد Triglycerides
 ۲- کليستيرول
 Triglycerides تري گلسرايدز د غورو يوه مهمه برخه جوړوي او په بدن کې د انرجي لپاره استعمالېږي دې ته شحمي تيزاب (Fatty acid) هم وايي او په درې ډوله پيدا کېږي.
 A- مشبوع شحمي تيزاب:
 (A Saturated A Fatty acid)
 B- لږ نامشبوع شحمي تيزاب
 (Monoun Saturated Fatty Acid)
 C- ډېر نامشبوع شحمي تيزاب
 (Polyun Saturated Fatty Acid)
 مشبوع غوري هغه دي، چې د کوټې د حرارت په درجه جامدېږي د کوچو غوري ۵۹٪ او د غويي وازده (غوري) ۵۴٪ مشبوع شحمي تيزاب لري او د کوټې په حرارت کې جامد وي.
 حيواني غوري په زياته پيمانه مشبوع شحمي تيزاب لري او نباتي غوري ډېر غير مشبوع (مونو غير مشبوع، پولي غير مشبوع) شحمي تيزاب لري. کوم خواړه چې Saturated Fats زيات لري او وخورل شي دې سره د وينې کلسترول زياتېږي او هغه خواړه چې غير مشبوع غوري Unsaturated Fats ولري او وخورل شي، نو په دې عمل سره د وينې د گلسترولو

غوري د بدن د ضرورياتو څخه يو مهم مواد دی او له دوه ترکيبي مادو څخه چې کلسترول او تري گلسيرايد نومېږي جوړ شوی دی زموږ بدن د ضرورت وړ غوري د نورو دوه غذايي گروپونو څخه لکه کاربوهايډریت او پروټين څخه جوړوي او د هغو غورو څخه يې چې د خوارک سره بدن ته داخلېږي فرق يې وپېژندل شي.
 د غورو هغه يوه برخه کومه چې د خوړو سره بدن ته داخلېږي زموږ بدن يې د ضرورت په اساس په مصرف رسوي، نو که چېرې د ضرورت څخه زيات غوري وخورل شي هغه په بدن کې ذخيره کېږي څه وخت چې غوري د ضرورت نه کم بدن ته داخل شي نو د ذخيره شوو غورو څخه بدن استفاده کوي، نو په همدې وجهې سره د بدن غوري کمېږي.
 زموږ بدن د خپلو فعاليتونو د سرته رسولو لپاره انرجي ته ضرورت لري، چې دا انرجي د مختلفو خوړو څخه لکه پروټين، غوري او کاربوهايډریتو څخه لاس ته راوړي.
 کلوري ۱۲٪ د پروټين ۳٪ د غورو او ۵۸٪ د کاربوهايډریتو څخه په لاس راځي. بله سروی ۱۲٪ پروټين، ۴۲٪ د غورو او ۴۲٪ د کاربوهايډریتو څخه حاصلېږي. غوري د دوو مادو څخه جوړ شوي دي.

Aldesteron , Cortisone , Cortisol , Steroid Hormones , Progesterone , Estrogen Testosterone , Sex Hormones

④ ((body)) وجود د بایل اسید په تولید کې هم د کلسترولو برخې اخیستو ته هم ضرورت لري. بایل اسید د بایل په ترکیب کې په اینه ((Liver)) کې تولیدېږي بیا بایل وړو کولمو ((Small inte)) ته ځي او تجزیه کېږي د بایل اسید په مرسته د وړو کولمو د محتویاتو (حل شوې غذا) څخه ټول غوړ هلته جذبېږي او اینې ته ځي.

⑤ د کلسترولو په وجهه حجرات د انفکشن په مقابل د ځان دفاع کوي.

⑥ د کلسترولو په وجهه هډوکي او عضلات تقویت او توان مندي حاصلوي.

⑦ د کلسترولو بل مهم رول دادی، چې د مغز د حجراتو په غشایی ساختمان کې پوره برخه لري او د جنینو په لوییدو کې هم زیات رول لوبوي.

څرنګه چې تری کلیسرایډ او کلسترول غوړ دي، نو په وینه کې لاینحل او آزاده توګه څرخیدلای نه شي. د بلخوا کلسترول د پروټین سره یو ترکیب (ارتیکل) جوړوي، چې د لیپو پروټین (Lipoprotein) په نامه یادېږي، چې په وینه کې د څرخیدو قابلیت لري او دا ارتیکل په دوه ډوله دی.

① High Density lipoprotein (HDL) (د زیات غلظت لیپو پروټین)

② Low Density Lipoprotein (LDL) (د لږ غلظت لیپو پروټین)
دپته بد کلسترول وایي.

سره له دې، چې کلسترول زیاتې فایدې لري

اندازه را ټیټېږي. نباتي غوړي Sterols سترو لري او سیتروول د انسانانو د جهاز هاضمې له خوانه جذبېږي.

کلسترول (Cholesterol)

کلسترول یوه غوړه او حیاتي ماده ده، چې د وینې پواسطه (سره) په ټول بدن کې څرخي او مهم رول او زیاتې وظیفې د کلسترولو په مرسته سرته رسېږي.

① د بدن د ټولو حجراتو په غشایی (Cell Membrane) ساختمان کې پوره ونډه لري، یعنې د حجری غشا د ۲۰٪ پروټینو او ۴۰٪ کلسترولو څخه جوړه شوې ده، همدارنګه د حجراتو او عصبي مزو چارپیره د کوټ په شکل یو پوښ جوړوي، چې په دې صورت کې حجرات د نهرې، حرارت او نورو صدمو څخه ساتي او د هغوی دفاع کوي. همدغسې کلسترول حجراتو ته نرموالی (Fluidity) ور بښي، چې حجراتو ته د انسباط او انقباض خواص (Flexibility) ورکوي. په دې صورت کې حجرات مضبوط او باثباته کېږي او د حوادثو په تعامل کې د دفاع توان مومي.

② د کلسترول څخه بدن د هغو ویتامینو په جوړېدو کې چې په غوړو کې د منحل کیدو قابلیت ولري کار اخلي دا ویتامین عبارت دي له A, D, E او K څخه.

③ بدن (body) د ستروید او (Sex) سکس هورمونو په تولید کې هم د کلسترولو څخه استفاده کوي.

مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي، پس د یو شو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعي د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart Attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي (Stroke) یا مغزي حمله وایي. د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کمېدو سره د قلبي شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورتنیو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول (LDL) دي، ځکه LDL د شیریانو په داخل اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنگ او یا بندوي نو دپته ځکه بد کلسترول وایي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کمیدو سره Cardio-Vascular (Stroke) ناروغی ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شیریانو ته پاک و صافوي، نو ځکه دپته ښه کلسترول وایي.

د ۱٪ په اندازه په وینه کې د HDL په کمیدو سره د زړه شیریانو او د مغزي ناروغیو اندازه ۲-۳٪ زیاتېږي.

د عمومي کلسترولو HDL, LHL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وگورئ.

او مخ کې ذکر شوي، نو که د کلسترولو اندازه په وینه کې د خپل حد څخه تجاوز وکړي زیات مهلک مشکلات را منځ ته کوي.

که چېرې د بدو کلسترولو اندازه د خپل حد څخه زیاته او د ښو کلسترول (HDL) اندازه د خپل حد نه کمه شي په تدریج سره د باریکو شیریانو په داخل کې بد کلسترول نښلي یعنې ترسپ تراکم کوي او اتروما (Atheroma) جوړوي، چې د شیریانو دې مشکل ته (Atherosclerosis) وایي.

د ایترو سکلیروز سره د شیریانو حجم تنگ او کله نا کله یې بندولای هم شي چې د دې مشکل د واقع کیدو د ځای په مطابق د Cardio-Vascular Diseases) کارډیو وسکولار امراض او ستروک (Stroke) منځ ته راځي. یعنې که شیریان په قلب کې بند شي قلبي حمله او که مغز کې وي، نو (Stroke) واقع کېږي.

د اترو سکلیروز په وجهه شیریانو ته تنگېږي او د انسابط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د (Cardio-Vascular) د امراضو او (Stroke) عمده سبب دی.

د شیریانو د بندیدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذایی

Charts Of

Total Cholesterol Level		HDL (good Cholesterol) Level	
Less than ۲۰۰ mg/dl	Desirable	Less than ۴۰ mg/dl	High Risk For H. Disease
	Border Line		Less Risk For

۲۰۰-۲۳۹ mg/dl	Risk For H.Disease		۴۰-۵۹ mg/dl	Heart Disease
۲۴۰ mg/dl or more	High Risk For Heart Disease in Stroke		۶۰ mg/dl or more	Desirable

Triglycerides			LDL (Bad Cholesterol)	
Less than ۱۵۰mg/dl	Normal		Less than ۱۰۰mg/dl	Optional
۱۵۰-۱۹۹mg/dl	Border line High		۱۰۰-۱۲۹mg/dl	Near Optional
			۱۳۰-۱۵۹mg/dl	Border line High
۲۰۰-۴۹۹mg/dl	High		۱۶۰-۱۸۹mg/dl	High
۵۰۰mg/dl or more	Very High		۱۹۰mg/dl more	Very High

HDL Total Cholesterol نسبت په زیاتیدو او کمیدو سره د قلبی او مغزی ناروغتیاو خطرات کمېږي او زیاتېږي د مثال په ډول:

$$\frac{HDL}{Total\ Cholesterol} = \frac{1}{4} \text{ Desirable}$$

$$== == \frac{1}{5} \text{ less risk for heart disease and stork}$$

$$\text{Less than } \frac{1}{5} \text{ High Risk For HD and Stroke}$$

د کلسترولو منابع:

- ① Lever اینه ۸۰٪ د ضرورت وړ کلسترول پخپله (Lever) اینه تولید وي او په مصرف یې رسوي.
 - ② دوهمه منبع د کلسترولو غذا ده کومه، چې مورې یې خورو او ۲۰٪ کلسترول د خوارکي غذاو څخه باید لاس ته راشي.
- کلسترول په زیاته پیمانه په حیواني غوړو او هغه خواړه چې حیواني غوړي ولري ولري پیدا کېږي او هغه په لاندې ډول دي.
- (پنیر، دهگۍ ژېړ، د غوایانو، پسونو، خوږ) او چرگانو د خوړو یعنی د کلسترولو... د غوړو د کلسترولو په مقابل کې ډېر کم دي.

- مشبوع او ترانسس غوړي په معلومداره توگه د کلسترولو اندازه په وینه کې زیاتوي، چې همدا د کلسترولو د زیاتیدو عمده علت گڼل کېږي.
- د کلسترولو د زیاتیدو علتونه:
- ① هغه علتونه چې ثابت او د کنترول وړ ندي او د کلسترولو د زیاتیدو سبب گرځي دادی:
 - ◆ جنس: د ښځو په نسبت د زیاتو نارینه و د وینې کلسترول لوړېږي.
 - ◆ عمر: نارینه د ۴۵ کلنۍ نه وروسته او ښځې د ۵۵ کلنۍ نه وروسته په دې مشکل مبتلا کېږي که د ښځو د ۴۵ کلنۍ تر مخه حیض بند شي دا هم د کلسترولو د زیاتیدو سبب کېږي.
 - ◆ نژاد د (Race) تورو نژادونو په نسبت د افریقا، امریکا او هنډین امریکایي زیات کسان د کلسترولو په لوړېدو مبتلا کېږي.
 - ② د کنترول وړ سببونه چې د وینې کلسترول زیاتوي.
 - ◆ د غوړو خوړو ډېر خوړل.
 - ◆ د مشبوع غوړو ډېر خوړل د کلسترول د لوړېدو عمده او مخکنی سبب دی.
 - ◆ صحي حالتونه: ډیابیت، چاغوالی، د وینې لوړ فشار او هم Stress یا ذهني فشار
 - ◆ فزیکل غیر فعال ژوند د Exercise نه کول.
 - ◆ زیات وزن
 - ◆ سگریټ خکل یا کشول.

د کلسترولو علاج او په طبعي اندازه کې د هغه ساتل:

- په وینه کې د کلسترولو د اندازې د ساتلو لپاره د ځینو اقداماتو او تدابیرو سرته رسول ډېر ضروري دي.
- ۱- A- د هغو خطرناکو فکتورونو کوم، چې د کلسترول په زیاتیدو کې برخه اخلي مخه ونیول شي او هغه فعالیتونه اجرا شي د کومو سره چې کلسترول په خپل حد کې قایم پاتې کېږي او هغه په لاندې ډول دي.
 ۱. د سگریټو پرېښودل.
 ۲. په منظم ډول سره اکسرسایز (سپورټ) کول.
 ۳. په منظم ډول ډاکټر ته تلل او د هغه په هدایاتو باندې عمل کول.
 ۴. د زیات وزن کمول.
 ۵. د صحي غذا خوړل. په خوراک کې تازه مېوه، سبزیجات سبوس داره ډوډۍ، د ماهي او چرگانو غوښې چې غوړ او پوستکي ونه لري زیات استعمال شي.
 ۶. د مشبوع غوړو څخه ډډه کول.
 ۷. هغه خواړه کوم چې کلسترول زیات لري لږ و خوړل شي یعنې په ورځ کې هغومره خواړه و خوړل شي، چې د کلسترولو اندازه یې د ۳۰۰mg څخه زیاته نه شي. دا اندازه د هغو خلکو لپاره ده د کومو چې بد کلسترول نورمال وي او قلبي مشکلات ونه لري. کوم کسان چې په قلبي ناروغیو

مبتلا او بد کلسترول یې لوړ وي هغوی باید هغومره غذا و خوري چې د کلسترولو اندازه یې په ورځني خوراک کې د ۲۰۰mg څخه زیاته نه شي.

۸. ټولې هغه ناروغۍ چې د کلسترولو د زیاتیدو سبب کېږي معالجه شي او پاتې مخه ونیول شي د مثال توگه: ډیابیت، فشار (Stress) چاغي، د وینې لوړ فشار (H.B.P)

۹. د زیاتو مایعاتو بالخصوص د اوبو څکل (۱۰ گیلایه) ډېر ضروري دي.

B-د ډاکټر د هدایت سره د کلسترولو د واکانو استعمال که ډاکټر یې لازم وگڼي.

د اترو سکروز په وجهه شیریانونه تنگېږي او د انسابط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د Cardio-Vascular د امراضو او Stroke عمده سبب دی. د شیریانو د بندیدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذایی مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي. پس د یو څو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي Stroke یا مغزي حمله وایي.

د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کمیدو سره د قلبي، شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورټینو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول ((LDL)) دی، ځکه ((LDL)) د شیریانو په داخلي اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنگ او یا بندوي، نو د پته ځکه کلسترول وایي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کمېدو سره Cardio-Vascular او Stroke ناروغۍ ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد وباسي او لري کوي او شیریانونه پاک او صافوي، نو ځکه د پته ښه کلسترول وایي.

د ۱٪ په اندازه په وینه کې د HDL په کمېدو سره د زړه شیریانونه او د مغزي ناروغیو اندازه ۲-۳٪ زیاتېږي. د عمومي کلسترولو HDL، LHL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وگورئ.

بناغلي حافظ الله كاموال سره مرکه

مرکه کونکی: سمیع الله خاکسار

دی ((اونسکي په ډالی کې)) د چاپ په گانه سمبال شوی.

پوښتنه: ډرامې مو خومره لیکلي او یوازې مو د راډیو لپاره لیکلي او که بل چاته مو هم ورکړي؟

ځواب: په دې اړه باید دومره ووايم چې د ننگرهار ملي راډیو تلویزون څخه چې دوستانو اوریدلي د همت داستان، چغې داستان، دشکر

پوښتنه: که د هرڅه دمخه د مجلې لوستونکو ته ځان معرفي کړي خوښ به شو؟
ځواب: مننه! زما نوم حافظ الله کاموال د عبدالاحد مجددي ځوی په کال ۱۳۶۰ هـ کې د کامې ولسوالۍ د شیرگر په سیمه کې زیږیدلی يم.

پوښتنه: شاعري ته مو څومره وخت کېږي، چې مخه مو ورته کړې که په دې لږه رڼا واچوئ؟
ځواب: ما تقریباً په ۱۳۸۲ هـ ش کې د شاعري په نړۍ قدم ایښی دی. شاعري یو الهي الهام دی. زه د الله تعالی نه په دې ډېر شکر گزاره يم. پوښتنه: تعلیم مو تر کومه حده او چیرته کړی؟

ځواب: تعلیم مې تر دولسم د محمد موسی شفیق په لیسه کې کړی او اوس د اریانا پوهنتون د حقوقو د څانگې د دویم کال محصل يم. پوښتنه: د شعرونو کوم کتاب مو چاپ کړی او که نه؟ که مو چاپ کړی وي څه نوم یې دی؟
ځواب: هو! د شعرونو کتاب لرم، چې نوم یې

ځواب: د کامې د فرهنگي ټولنې مرستیال، د کامې د قومي ټولنې مرستیال، د اباسین راډیو د نشراتو مسئول، د قبایلو د چارو د ریاست مطبوعاتې مسئول او داسې نورې دندې مې مخې ته بولي.

ځواب: ښه شعر کوم شعر ته ویلی شو؟

ځواب: هغه شعر چې ولس ته په کې یو ښه پیغام پروت وي او په زړونو حاکم وي همغه ښه شعر دی.

سوال: په آخر کې که کوم پیغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: په آخر کې د ستوري د مجلې قدرمنو کارکوونکو ته او کتونکو ته د زړه د تله مینه او اخلاص ډالۍ کوم او دخپل وطن په آبادۍ کې دې په پوره اخلاص ونډه واخلي او دخپل مور پلار عزت دې وکړي.

د حافظ الله کاموال د شعر بیلگې:

زما د یو کمال اراده ده
 که تبلیغیان مې دیار کلي ته لیرینه
 په سوال زاري باندي پوهیږي کله
 د ښکلو زړه په چا خوږیږي کله
 دب په درد باندي دردیږي کله
 ځواني برباد کړه پرې حافظ کاموال
 لاسونه مه وروړی راستنېږي کله
 بله بیلگه:

دا ښکلي ښکلي دي لونگ د کلي
 والله پرې جوړ دی زمور رنگ د کلي

په نوم ډارمه او د گلا آغا شیرزي د ژوند مستند فلم ما او محمد ظاهر ساپي په گډه لیکلی.

پوښتنه: هغه خپروني چې ته ورته په راډیو ننگرهار کې کار کوي څه نومونه يې دي؟

ځواب: خپروني په ننگرهار راډیو کې، راډیو ستاسو په خدمت کې په تلویزیون کې ستاسو کلی، ستاسو دود خپروني پر مخ بوخم.

پوښتنه: په کامې ولسوالۍ کې مو فرهنگي کارونه څنگه دي؟

ځواب: په لومړي قدم کې ډېر ښه وم خو اوس د شخصي اعراضو ښکار شوي.

پوښتنه: په شاعری کې تاسو کوم فورم ته ډېر کار کړی؟

ځواب: هغه څه چې زما مینوال يې خوښوي او د وخت ضرورت وي هغه شاعری، ته کار کوم لکه، غزل، داستان وغیره.

سوال: تر اوسه خو د چا تر انتقاد لاندې نه يې راغلی؟

ځواب: اکثره وخت د توصیف نه انتقاد ته ډېر زړه ښه کوم، ځکه چې انتقاد د اصلاح یوه ښه لاره ده.

سوال: څومره وخت کېږي، چې له ننگرهار راډیو سره کار کوئ؟

ځواب: په ۱۳۸۴ هـ کال کې ننگرهار ملي راډیو ته راغلی يم. د یادوني وړ ده، چې سردار پوپل راسره ډېره همکاري کړې ده.

سوال: د راډیو تر څنگ که نور خپل مصروفیات راته ووايست؟

تشدد او عدم تشدد

مبارز خاڼی

له بي ځايه زور او ځواک کارولو ډډه کول.
 له تاوتریخواليو ځان ژغورل.
 د سولې او روغې د سیوري لاندې اوسېدل.
 په خپله رښته او برخه کې بسیاینه
 او پر نورو خلکو نه بلوسېدل

دا د انساني خویونو د بنیګڼو هغه څو توکي دي، چې په شلمه پېړۍ کې د هند په نیمې وچې کې د گاندهي جی او د پښتنو د سترلارښود خدای بنسلي پاچا خان (خان عبدالغفار خان) له خوا د انگلیس د استعماري ځواک د رټلو په مبارزه کې وکارول شوي.

دغه د تاوتریخوالی، بلوسېدنو او وژنو څخه د ډډه کولو چلند یواځې په شلمه پېړۍ کې نه وه،

چې را مینځه شوي او کارول شوي، بلکې د ځمکې پر مخ لومړی انسان حضرت آدم علیه السلام او حواد ځوی (هابیل) له خوا د نه تاوتریخوالي او نه بلوسیدنې غوره خویونو پر سر د خپل سرښندنو او د خپل ژوند ښلو د پېښې کیسه به هم هر چا لوستلې یا د هر چا تر غوږونو رسېدلې وي.

د رښتیاو پرویلو ټینګار او له تاوتریخواليو نه ډډه کول چال چلند لاد نوح علیه السلام په ټول ژوند کې هم پلي شوي دي، یعنی د انساني ټولني دوم بابا، چې نوح علیه السلام نومېږي هم څه کم زر کاله خپل ولس ته له زور زیاتي نه پرته او په سوله ایزه توګه یوه خبره کوله، چې ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی))

نوح علیه السلام په دې څه کم زور کلونو کې که هرڅو مره خپل ولس له خوا ووهل شو، ورتل شو او وځورل شو، خو له خپله هوډه وانه وخت، تل به یې په سوله ایزه توګه خپل پیغام او راهه له چانه به یې که هر څومره کنځلې اورېدلې هم مخ نه اړاوه، او هیچاته به یې د تشدد په ژبه او

کړې نه غبرگون نه ښوده.

له حضرت نوح علیه السلام نه وروسته د تاریخ د اسنادو پرمخ ((بودا)) دی، چې د ځمکې پرمخ یې دنه تاوتریخوالي غوره انساني پیغام لا خپلو پلویانو او لارویانو ته په ځلانده ټکیو کې وړاندې کړی دی. په همدې توگه په ابراهیمي ملت کې نه یواځې دا چې په خپله ابراهیم علیه السلام د نمرود په وړاندې خپله بلنه په سوله ایزه توگه اورولی، چې له هغه وروسته موسی علیه السلام هم د فرعون په دربار کې خپله بلنه په سوله ایزه توگه وړاندې کړې ده.

له حضرت موسی علیه السلام نه وروسته بیا حضرت عیسی السلام هم د ځمکې پرمخ د ژوند تر وروستني شیبې پورې د نه تاوتریخوالي او نه زور زیاتي پر غوره شوې لارې یون لرلی او له خپلو پلویانو څخه یې غوښتني دي چې:

((که چا په خپېره د مخ پر یوه خوا ووھلی، د مخ بله خوا هم ورته واړوه، خو چې تر یخ غبرگون

ونه نیسي))

د همدې غوره انساني خوی له مخې وه، چې حضرت عیسی علیه السلام او د هغوی ملگریو تر صلیبه پورې هم کوم تر یخ غبرگون ونه ښوده، مگر خپله نارې یې چې ((خدای یو دی او عیسی یې استازی دی)) په لوړ آواز له خولې ویستله.

د حضرت نوح، حضرت موسی، حضرت عیسی علیه السلام او بودا د زمانې د زور او ځواک د خاوندانو هرې کړنې ته په پام کې څوک هر څومره د لږې پوهې خاوند وي بیا هم دې باور ته رسیدلی شي چې:

((د ځواکمنو زورواکانو په مخه کې یواځې د نه تاوتریخوالي لیاړه ده، چې سپرې تر خپلې موخې پورې رسولی شي، د نمرود په مخه کې د حضرت ابراهیم علیه السلام ودریدنې یواځې په سوله ایزه توگه او د نه تاوتریخوالي له لیاړې د حق او رښتیا د ویلو په ملاتړ ټینگار ښودل او بس))

دغه لړۍ لا تر ننه پورې پای ته نه ده رسېدلې پرله پسې غزیدلې وده یې کړې او د سیمې د ولسونو په منځ کې، چې کله هم کوم رښتینې لاره ښوونکی راغلی د هغه له خوا د نیا و منۍ د نه بلوسیدنو، د نه تاوتریخوالي او په رښتیا و باندي د ټینگار پیغام د انساني ټولني د ژوند د ښیگڼو په توگه اورول شوی دی.

د مثال په توگه که چېرې مور د رښتینو انسانانو په ډله کې د حضرت محمد صلی الله علیه وآله وسلم ژوند او مبارزو ته د قرآن کریم د سپیڅلو آیاتونو په رڼا کې ځیر شوو و به پوهېږو، چې د هغوی په لیاړ ښوونو کې د وحې د پیل له ورځې څخه بیا د مدینې منورې په لور د هجرت او په مدینه کې تر میشتیدلو پورې څو چې دیو

غښتلي دفاعي سنگر څښتن شو، يواځې په دې وينا ټينگار شوی، چې ((خدای یو دی او محمد یې استازی دی))

نور نو تر مدينې پورې د دښمن په وړاندې د تريخ غبرگون د نه ښودلو پر دريغ باندې کلکه ودریدنه پایښت موندلی، خو چې کله په مدينه منوره کې د اسلام د دين پيغمبر لپاره غښتلی دفاعي سنگر را مينځته شو د دفاع سره يو ځای د قتال امر هم راغی.

په دې توگه حضرت محمد صلی الله عليه و السلام د ژوند په دوه برخو کې يعنې له وحې نه رومي او له وحې نه په ورستو مهالونو کې تر مدينې د ميشتيدنې پورې لاله بودا او حضرت عیسی عليه السلام نه هم ډېر زیات پر نه تاوتريخوالي ټينگار ښودل شوی دی، يعنې ټولو هغو مؤمنينو، چې د اسلام د دين د غوره کولو په تور نيولی شوي، ترل شوي، ځورول شوي او وژل شوي وو، يواځې يوه خبره کوله چې ((خدای یو دی او محمد یې استازی دی))

له دې پرته د هغوی لخوا بل کوم دفاعي غبرگون نه دی ښودل شوی. دا ځکه چې هغوی ته نه يواځې د نه تاوتريخوالي امر شوی و، چې د زور او ځواک له کارولو هم ډډه کولو دنده ورپه غاړه اچول شوې وه.

ددې خبرې يو دليل دا هم کيدلی شي، چې په هاغه مهال کې هغوی د دې جوگه نه وو، خود قريشو په مخه کې د تريخ غبرگون په ښودلو د ځان ژغورلو سره يوځای د اسلام د دين او شريعت په پلي کولو کې هم بريالي شي. دا او د داسې نورو لاملونو له مخې وه، چې د اسلام د دين منونکيو ته د نه مقاتلې او نه دفاع امر راغلی و.

خو چې کله د شريعت د خپرولو سره يوځای مومنين د ځان ساتلو د دفاع کولو او دنياو من غبرگون ښودلو جوگه شول، بيا دفاع او مقاتلې امر هم راغلی، خو چې اسلامي ټولنه د دفاع او مقاتلې له ليارې لاسپسې غښتلي او په نړۍ کې د نورو ملتونو سره سياله شي.

د تشدد او عدم تشدد د دغو او داسې نورو تاريخي پېښو په پام کې لرلو سره او بيا د شلمې پېړۍ، تر نيمايي پورې، چې د هند پر ټوله نيمه وچه کې د انگليس استعماري ټولنه لاديو ستر ځواک په څېر ځواکمنه وه او کولای شول د سيمې په هره څنډه کې هر مخالفت خوځښت په ډېره اسانه توگه وځپي او له منځه يوسي د داسې نمرودي او فرعوني ځواک په غېږه کې وه، چې يواځې په هماغه ابراهيمي او موسوي هوډ سره کيدلی شو د نوي ژوند، نوي پړاو ته د رسېدلو لپاره لکه څرنگه چې د لوی خدای ﷻ د کونيه وو چارو په تکوينيه اراده کې ځليدلې ده د نه تاوتريخوالي ((عدم تشدد)) لپاره غوره شوې وای.

لکه چې په هماغه توگه هم د گاندهي جي او د باچا خان له خوا ولس ته د بنسټيزه، آزاده او خپلواکه ژوند په لور د تگ لپاره يواځې پر همدې ټکي ټينگار وشو چې:

((مورنه غوارو څوک ووژنو، او دا هم نه غوارو، چې څوک دې مور و وژني دا هېواد زموږ

هېواد دی بهرني غاصبان دې ووځي))

دغه شعاري غوښتنه کټ مټ لکه هماغه شعار گيل کېږي، کوم چې د حضرت محمد صلی

الله عليه وسلم پلویانو به کافرو قریشو ته ویلې چې:

((خدای یو دی او محمد یې استازی دی. موږ نه غواړو څوک ووژنو او دا هم نه غواړو، چې موږ دې څوک ووژني))

مگر د قریشو لخوا دغه انسانان د تريخو غبرگونونو سره مخامخ او د تشدد له مخې په شدیدې جزا چې وژل دي مجازت شول.

وگورئ د ((هابیل)) او د ((قابیل)) له زمانې نه را په دېخوا د کړنو دوه خویونه لا تر اوسه پورې په واکمنه توگه په چلند کې پاتې دي د ((هابیل)) او د ((قابیل)) کیسه په کتابونو کې داسې راغلې ده: ((کله چې په لومړي ځل د آدم او حوا له پښته دوه تنه غبرگوني ماشومان وزیر بدل یو یې هلک و چې ((قابیل)) او بل یې جلی. وه چې ((اقلیما)) ونومیده.

په دوی پسې بیا دوه تنه غبرگوني ماشومان وزیر بدل، چې یو یې هلک و ((هابیل)) او بل یې جلی. وه چې ((لیودا)) ونومیده، کله چې دغه دواړې غبرگوني ډلې د ځوانۍ د منگ کچې ته ورسیدلې د آدم علیه السلام له خوا ((اقلیما)) د ((هابیل)) او ((لیودا)) د ((قابیل)) سره کوژده شول، دا چې ((اقلیما)) ډېره ښکلې وه، نو له دې لامله ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیما)) سره د ((هابیل)) د واده خبره ونه منله. آدم علیه السلام دواړو وروڼو ته وویل: چې لوی خدای ته قرباني وړاندې کړئ. د هر چا قرباني چې د لوی خدای له لورې ومنله شوه هماغه دې له ((اقلیمې)) سره واده وکړي. لوی خدای د ((هابیل)) قرباني ومنله، خو ((قابیل)) بیا هم قانع نه شو د تاو تريخوالي لاره یې ونیوله او ((هابیل)) یې سره له دې، چې هیڅکله هم کوم تريخ غبرگون نه و ښودلی و واژه او په دې توگه ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیمې)) سره واده وکړ.

له دغې ورځې نه را په دېخوا په انساني ټولنه کې دوه متضاده کړنیزه خویونه دود شول. یو ((تشدد)) او بل ((عدم تشدد)) د عدم تشدد پلویان سوله، روغه او انصاف غواړي، خود تشدد پلویان تل د زور، ځواک، ناخوالو، تريخ غبرگون او د ناندولو دریځونو په غوره کولو سره خپلې غوښتنې پلي کوي او څه، چې د دود، دستور، قانون او انصاف له مخې نه شي تر لاسه کولی هغه د زور او ځواک له لارې لاسته راوړي.

د سولې، روغې، انصاف او نیاومنی په پلوي د لوی خدای داستازيو له خوا هلې ځلې او ليار ښوونې شوي، خود تشدد، بې انصافی، ناروا بلوسیدنو او ځورونو په پلوي یواځې هماغه شیطاني ځواکونو هلې ځلې کړي، چې نومونه یې لا د انساني نړۍ د تاریخ په پاڼو کې تر اوسه پورې په پرله پسې توگه لیکل کېږي. داسې هرکله پېښه شوې چې د تشدد پلویانو په زور او ناروا توگه د بل چا شتمنی غصب کړي، خود حق او عدالت پلویانو بیا د خپلو حقوقو په لاسته راوړلو کې د عدم تشدد له لارې پر غاصبانو برې موندلی دی.

وگورئ په کعبه کې شیطاني بتانو د زور او تشدد له لارې ځای نیولی و، خو کله چې مکه معظمه د عدم تشدد د غوره شوي کړنو له مخې فتحه شوه، بیا نو بتان هم د کعبې شریفې له

انگر څخه بهر وغورځول شول او مات شول.

د کعبې د بتانو د ماتولو له پېښې نه لا ډېر پخوا د نیل په رود کې د موسی علیه السلام او د فرعونې ځواک د پېښې پایلې وښودله، کله چې فرعون د تشدد د ښودلو په هوډ په موسی علیه السلام پسې، چې د نه تشدد او نه تاوتریخوالي د ښودلو په موخه له مصره د سینا په لورې په تېښته وتلی و ورغی د نیل په رود کې د موسی د سولې روغې او نه تاوتریخوالي غورځنگ د زمانې د تشدد او تاوتریخوالي پر ستر جگړه مار فرعونې ځواک بری وموند.

په همدې توگه د ابراهیم علیه السلام او د نمرود اور په کیسه کې هم د عدم تشدد بې وزلې انسان د تشدد پر ستر ځواک بریالی شوی دی. وگورئ د نوح علیه السلام د ژوند په کیسه کې هم څنگه چې هغوی د سولې روغې او عدم تشدد په پلوی، پریوه خبره ټینگار دلورد چې: ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی)) پر هغو ډلو تپلو چې د زور، ځواک او تشدد د پلویان وو او د نوح علیه السلام پر وینا و یې باور نه کاوه، د طوفان له څپو بریالي ووتل یعنی: په طوفان کې هغه کسان چې د تشدد پلویان وو تباہ شول، خود عدم تشدد پلویانو وکولی شول د نوح علیه السلام سره یوځای له طوفانه وژغوري.

په دې توگه په ډاگه ویلی شو، چې په شلمه پېړۍ کې د گاندهي جي او د باچا خان غورځنگ یو سوله ایزه، حق غوښتونکی، خپلواکه او د عدم تشدد غورځنگ و دا او داسې نور غور ځنگونه لکه چې مو ولوستل هرکله او په هرځای کې دلوی خدای له لورې د منښت کچې ته رسېدلي او د بری د لور څلې خاوند شوې هم دي. په دې لاره کې گاندهي جي د هند د نیمې وچې د ټولو ولسونو د یو ستر لارښود په څېر چې لاتر اوسه پورې د یو سپیڅلي انسان په توگه لمانځل کېږي دلمانځلو حق هم وموند.

دا ځکه چې د هغوی د عدم تشدد د غورځنگ د بري تر څلې ورسید. انگریزان له هنده ووتل او هند د یوه ستر هېواد په توگه د ځمکې پر مخ وځلېد. نور نو پر هند باندي نه انگریزان واکمن دي او نه هم بیا د هند ولس د انگریزانو واکمني ته غاړه ږدي.

د باچا خان د عدم تشدد د غورځنگ په هلو ځلو کې، چې لاتر اوسه پورې په سیمه کې د بری تر څلې نه دی رسیدلی او له پښتون ولس څخه ملت نه دی جوړ شوی، څه د ناهیلۍ خبره نه شته، ځکه چې یو خو په دې لپاره کې لا هم هلې ځلې روانې دي او بل دا چې د تاریخ په اوږدو کې هم هرکله د ولس جوړونې، پالنې او روزنې غورځنگونه سل په سلو کې نه دي بریالي شوي. د مثال په توگه ورگورئ موسی علیه السلام چې هلې ځلې یې لا د لوی خدای پر سما سمو وحيو او لارښوونو پرله پسې پلي کیدلې د فرعون له مریي توب نه د آزادی او د نیل له رود څخه د پورې وتنې له بریالي گامونو د وچولو څخه پرته د بل کوم ستر گام په پورته کولو نه دی بریالی شوی او د قرآن کریم د آیاتونو په شهادت په فلسطین کې د ((اریحا)) یاد ((اریشو)) د ښار په نیولو

غزل

عمر دراز مروت

له ستا سپینې خولې چې ولې دا ترخې راوځي
گنې چینی نه خو اکثر او به رنې راوځي

له شریسندو توقع د امن هسې کوي
بلاله کوم لور چې راځي نو له تیاري راوځي

د زړه دننه حال یې مه غواړه چې څوک دیاڅه
په ظاهره خو هو بهو دا فریښتې راوځي

ته په ترڅو زموږ د وینو په خرچ ژوند تیروي
زموږ له چم نه به تر کومه جنازې راوځي

غل خو معلوم دی چې له کومه له ځای راغلی
گورو چې مل یې اوس له کومې دورازې راوځي

چې سترگې ټیټې کړې او وځاندي او ژغ ونکړي
له دې ادا نه جانان د پرې کیسې راوځي

د دې گرانیت به وي کوم حد عمر دراز مروت
په هر تکلیف کې مې له خولې ژغ دادې راوځي

کې هم د نبي اسراييلو له خواله ملاتړه بې
برخې پاتې شوی و.

یعنې موسی علیه السلام په خپل
ژوند کې د خپل ولس لپاره دیو آزاد او
خپلواک هېواد د گټلو او جوړولو په کار
کې ماتې خوړلې، خود هغوی ځای
نیونکی و، چې پوره څلوېښت کاله
وروسته د خپل قوم په مرسته د ((اریحا))
یاد ((اریشو)) د ښار په لاندې کولو او
نیولو په سیمه کې د آزاد او خپلواک
هېواد په څښتن کېدلو سره جوخت له بني
اسراييلو نه دیو غښتلي ملت په جوړولو
کې بریالي شول.

دا چې هره هڅه کوم، چې د ولس د
جوړونې، پالنې او روزنې په موخه را
مینځته شوي وي، ارومرو د بري تر څلي
رسیدلی شي، خو چې همغه هلې ځلې لا
پسې پابښت و مومي.

دا ځکه چې د هلو ځلو د لړۍ پابښت،
چې ارومرو تر موخې د منزل لندونکی
لامل دی باورونه غښتلي کوي، هوډونه د
بري تر څلي رسوي د هېوادوالو د منښت
کچې ته له پیله تر پایه زیاتوالی بښي د
ولس په ژوند کې یو ښه سیاله، بنسټیزه
بدلونکی او ختون را منیخته کوي او په
پایله کې د ولس د ژوند کاروان ته د
سولې، روغې، نیکمرغۍ، هوساینې او
دنیا و منۍ په واټونو کې د بریالي گامونو
په وچتولو کې پابښت لرونکی هوډ وربښي.

په دغو منل شویو او دود شویو لیاړو کې د باچا خان د نه تاوتریخوالي غوره شوی هوډ د حق
غوښتونکیو د کاروان د هلو ځلو غورځنگ د پابښت زړې به نن دی که سبا په سیمه کې بیا را

زرغون شي او ديو بڼکلي پسرلي په خوږه هوا کې به گلان وسپري.
بلبلې او توتیان به ديو موتي او خپلواک ولس د آزادۍ د نغمو او ترانو د خوږو آوازنگو د
خپراوې په موخه ډلې ډلې راشي او د سيمي د هسک په لمنو کې به هرې خواته په الوتلو د نړۍ
والو غوږونو ته د ولس د نه تاوتریخوالي د پلويانو د بري د ترانو خوږې انگازې ورسوي د هغې
ورځې په هیله !!!

مباز ((خاپی))

بُن، جرمني

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**